

Länsstyrelsen
Skåne

REGIONAL ÅRLIG UPPFÖLJNING AV MILJÖMÅLEN- SKÅNE 2020

dnr 501-21935-2020

Titel: Regional årlig uppföljning av miljömålen – Skåne 2020

Utgiven av: Länsstyrelsen Skåne

Dnr 501-21935-2020

Innehållsförteckning

1	OM MILJÖMÅLSUPPDRAGET	5
2	SAMMANFATTNING SKÅNE LÄN	7
3	GENERATIONSMÅLET SKÅNE LÄN	9
4	BEGRÄNSAD KLIMATPÅVERKAN SKÅNE LÄN	11
5	FRISK LUFT SKÅNE LÄN	15
6	BARA NATURLIG FÖRSURNING SKÅNE LÄN	20
7	GIFTFRI MILJÖ SKÅNE LÄN	24
8	SKYDDANDE OZONSKIKT SKÅNE LÄN	28
9	SÄKER STRÅLMILJÖ SKÅNE LÄN	31
10	INGEN ÖVERGÖDNING SKÅNE LÄN	35
11	LEVANDE SJÖAR OCH VATTENDRAG SKÅNE LÄN	39
12	GRUNDEVATTEN AV GOD KVALITET SKÅNE LÄN	44
13	HAV I BALANS SAMT LEVANDE KUST OCH SKÄRGÅRD SKÅNE LÄN	48
14	MYLLRANDE VÅTMARKER SKÅNE LÄN	53
15	LEVANDE SKOGAR SKÅNE LÄN	57
16	ETT RIKT ODLINGSLANDSKAP SKÅNE LÄN	61
17	GOD BEBYGGD MILJÖ SKÅNE LÄN	65
18	ETT RIKT VÄXT- OCH DJURLIV SKÅNE LÄN	69

1 Om miljömålsuppdraget

1.1 Länsstyrelsernas och Skogsstyrelsens roller

De regionala miljömyndigheterna – Länsstyrelserna och Skogsstyrelsen – har en drivande och samordnande roll i arbetet med att nå miljömålen. De har ansvar för att regionalt prioritera, anpassa och konkretisera alla miljökvalitetsmål. De har också ansvar för att regionalt följa upp och utvärdera miljökvalitetsmålen. Länsstyrelserna och Skogsstyrelsen ansvarar även för det regionala arbetet med att nå miljömålen. De ska ta initiativ till och föreslå åtgärder för att nå målen i samverkan med andra myndigheter. Länsstyrelsen ska också informera om det regionala arbetet för att nå miljömålen.

1.2 Uppföljningen av miljökvalitetsmålen

Länsstyrelserna och Skogsstyrelsen gör varje år en uppföljning av möjligheten att nå miljökvalitetsmålen inom sitt län, enligt anvisningar av RUS. Denna regionala uppföljning är i sin tur ett underlag för den kommande årliga nationella uppföljningen av miljökvalitetsmålen, som Naturvårdsverket redovisar till regeringen.

Länsstyrelserna har inte bedömt måluppfyllelse för miljökvalitetsmålen Begränsad klimatpåverkan, Skyddande ozonskikt eller Säker strålmiljö. Förutsättningarna för att nå dessa mål är i huvudsak beroende av internationella insatser. Bedömning av dessa mål görs därför samlat på nationell nivå.

1.3 Mer om länets regionala arbete för miljömålen

- Skånes miljömål och miljöhandlingsprogram antogs av Länsstyrelsens styrelse den 24 november 2003. De regionala miljömålen i Skåne togs fram i samarbete med Region Skåne, Kommunförbundet Skåne och före detta Skogsvårdsstyrelsen i Södra Götaland.
- Länsstyrelsen i Skåne län antog i slutet av 2007 nya regionala miljömål och i december 2008 beslutades om regionala delmål under miljökvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv.
- Under 2009 beslutade Länsstyrelsen om nya delmål under Begränsad klimatpåverkan.
- Den 13 april 2011 beslutade Länsstyrelsen i Skåne län att aktualisera Skånes miljömål. De delmål som hade 2010 eller tidigare som målar och var uppnådda ströks. De regionala delmål som hade 2010 som målar och som inte var uppnådda fick 2012 som nytt målar. Delmål med senare målar än 2010 kvarstod. Beslutet omfattade inte de fem delmål som Skogsstyrelsen ansvarade för.
- Den senaste revideringen av de Skånes regionala miljömål gjordes den 27 juni 2013, vilket innebar att de skånska delmålen, med undantag för fem av delmålen under Begränsad klimatpåverkan, avskrevs och ersattes med generationsmålet, miljökvalitetsmålen och etappmålen.
- Oktober 2012 ersattes miljöhandlingsprogrammet av "Skånska åtgärder för miljömålen. Regionalt åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen 2012-2016".

Åtgärdsprogrammet innehöll 76 åtgärder, fördelade på fem skånska utmaningar. 15 åtgärder pekades ut som strategiskt viktiga.

- Under 2015 påbörjades revideringen av åtgärdsprogrammet, och ett nytt regionalt åtgärdsprogram för miljö kvalitetsmålen 2016-2020 beslutades den 19 april 2016. *Skånska åtgärder för miljömålen 2016-2020* är baserat på samma fem skånska utmaningar och innehåller 77 prioriterade åtgärder.
- Länsstyrelsen Skåne har tillsammans med Region Skåne och Kommunförbundet Skåne, inom ramen för Klimatsamverkan Skåne, tagit fram en klimat- och energistrategi för Skåne, Ett klimatneutralt och fossilbränslefritt Skåne. Strategin beslutades i juni 2018 och innehåller även regionala klimatmål.
- Under 2020 påbörjades revideringen av åtgärdsprogrammet inför kommande period som kommer att vara ett regionalt åtgärdsprogram för miljömålen och den ekologiska dimensionen av Agenda 2030. Beslut om det nya programmet beräknas ske hösten 2021.

2 Sammanfattning Skåne län

2.1 Ingress Skåne län

Målbedömningarna är oförändrade jämfört med förra året. Samtidigt pågår mycket bra åtgärdsarbete. Det är tydligt att när tillräckliga resurser avsätts så genomförs fler åtgärder och åtgärder av mer helhetskaraktär och arbetet går framåt i en takt som gör en del av målen möjliga att nå inom överskådlig framtid – men eftersom resurserna ofta är knappa och tillfälliga riskerar arbetet att avstanna lika fort igen.

2.2 Miljötillståndet i Skåne län

Inget av de tolv miljökvalitetsmål som följs upp på regional nivå bedöms kunna nås till år 2020. Bedömningarna är desamma som i förra årets uppföljning för samtliga bedömda miljökvalitetsmål. Detsamma gäller för utvecklingen i miljön.

Endast två mål, Bara naturlig försurning och God bebyggd miljö, bedöms ha en positiv utveckling. Miljökvalitetsmålen Ett rikt odlingslandskap och Ett rikt växt- och djurliv har en fortsatt negativ utveckling. För övriga mål går det inte att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön eller så finns det inte tillräckligt med underlag för att kunna göra en bedömning.

2.3 Åtgärdsarbetet i Skåne län

Många viktiga åtgärder görs i Skåne, men gemensamt för samtliga mål är att arbetet behöver påskyndas och fler åtgärder behöver vidtas för att miljömålen ska kunna nås.

För att öka åtgärdstakten mot övergödningen har arbetet med pådrivande och uppsökande verksamhet fortsatt under året, vilket har resulterat i att flera våtmarksprojekt har identifierats och projekterats. Det behövs även åtgärder för att fördröja vattnets väg ut mot havet och skapa större vattenmagasin i landskapet. Stöd har beviljats till projekt som ska leda till bättre vattenhushållning och/eller tryggad dricksvattenförsörjning, och restaureringsåtgärder i sjöar och vattendrag samt anläggning av våtmarker har genomförts. För att arbetet med skydd av våtmarker ska kunna prioriteras måste det lyftas i regleringsbrevet. Västkustlänen har tagit fram en gemensam strategi för Västerhavet som listar skyddsvärda områden, värden, hot och åtgärder. Åtgärder i dessa områden behövs för att nå målet om hav i balans.

Mer övervakning och åtgärder behövs i tätorter, där de största utsläppen till luft sker. En ny regional åtgärdsplan för kalkningsverksamhet tagits fram och riktade åtgärder mot försurning genom kalkning av sjöar och vattendrag har genomförts. Ett flertal projekt för att reducera risker från kemikalier genomförs i Skåne, men för att nå målet om en giftfri miljö behöver bland annat åtgärder som reducerar utsläpp från industrier och minskar slamspridningen vidtas.

Under året har buskrika betesmarker och våtmarker restaurerats i Skåne. Stora satsningar på information, ökad kunskap och åtgärder för att gynna vilda pollinatörer har genomförts. Invasiva främmande arter har bekämpats, stora områden på både land och hav har skyddats som naturreservat, och en skånsk skogsstrategi har beslutats.

2.4 Tabell över Skånes bedömningar av respektive miljö kvalitetsmål

Miljömål	Målbedömning (ja, nära, nej)	Miljö tillstånd (trendpil)
Begränsad klimatpåverkan	Ingen regional bedömning	Ingen regional bedömning
Frisk luft	Nej	→
Bara naturlig försurning	Nej	↗
Giftfri miljö	Nej	○
Skyddande ozonskikt	Ingen regional bedömning	Ingen regional bedömning
Säker strålmiljö	Ingen regional bedömning	Ingen regional bedömning
Ingen övergödning	Nej	→
Levande sjöar och vattendrag	Nej	→
Grundvatten av god kvalitet	Nej	→
Hav i balans samt levande kust och skärgård	Nej	○
Myllrande våtmarker	Nej	→
Levande skogar	Nej	→
Ett rikt odlingslandskap	Nej	↘
God bebyggd miljö	Nej	↗
Ett rikt växt- och djurliv	Nej	↘

3 Generationsmålet Skåne län

3.1 Sammanfattning för generationsmålet Skåne

De nationella miljömålen och generationsmålet utgör den miljömässiga dimensionen av Agenda 2030. För att nå generationsmålet krävs en helhetssyn och ett samarbete mellan olika politikområden. I Skåne genomförs många stora projekt med många inblandade aktörer som representerar olika samhälls- och miljöaspekter. Särskilt viktigt är helhetssynen inom verksamheter som kan ha stor påverkan på natur- och kulturmiljöer under lång tid framöver så som infrastrukturplanering, naturresurshushållning och vattenförvaltning.

3.2 Åtgärdsarbetet för generationsmålet i Skåne

3.2.1 Kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart

- De strategiska målen i den nationella kulturmiljöstrategin används som underlag för pågående samarbete inom Länsstyrelsen Skåne i samband med arbetet med den nationella prövningsplanen för vatten. En fördjupad diskussion kring tillgänglighet till kultur- och naturmiljöer är inplanerad mellan kulturmiljöenheten och enheterna inom naturområdet.

3.2.2 En god hushållning sker med naturresurserna

- Länsstyrelsen Skåne kommer att revidera den regionala materialförsörjningsplanen under år 2021 i syfte att få en mer resurseffektiv och klimatsmart materialförsörjning i länet. Revideringen har föregåtts av olika insatser gällande bland annat fördjupad och samlad beskrivning av bevarandevärden på Romeleåsen, kartläggning av berggrundens kvalitet i Skåne, samt behovet av ballast för framtida bostadsförsörjning och infrastruktur i Skåne.
- Inom projektet *Klimatsmarta masstransporter*, som syftar till att minska klimatpåverkan från masstransporter i länet, har man kartlagt förekomsten av överskottsmassor, visat på behovet av återanvändning av massor från bland annat infrastrukturprojekt, samt pekat ut var det föreligger behov av masslogistikcentraler i Skåne för att minska användningen av jungfruliga massor från tåker. Syftet med projektet är att de deltagande transportköparna och transportsäljarna ska öka sin andel återbrukat material och minska sin fossila energianvändning. Projektet drivs av Länsstyrelsen Skåne och är finansierat via Energimyndigheten. Projektet bidrar till miljömålet Begränsad klimatpåverkan och de Globala målen för hållbar utveckling; 3 God hälsa och välbefinnande, 11 Hållbara städer och samhällen och 13 Bekämpa klimatförändringarna.
- Det stora antalet marina infrastrukturprojekt i Södra Östersjön gällande kabeldragningar, gasledningar och havsbaserad vindkraft har bidragit till en ökad samverkan mellan olika sakområden för att kunna hantera alla intressekonflikter som uppstår kopplat till artskydd, marina områdesskydd, grunda bottenar viktiga för sjöfågel, förorenade sediment, fiskeförvaltning, naturvård, vattenverksamhet, havsplanering och fysisk planering, militära intressen, med mera. Samverkan, såväl inom Länsstyrelsen vid handläggning av ärenden som extern samverkan med kustkommunerna, Region Skåne, Miljömålsrådet och statliga myndigheter

med flera, är viktig för att utfasningen av fossila bränslen inte ska leda till andra globala, regionala och lokala miljöproblem kopplat till irreversibla skador och utarmning av biologisk mångfald.

- Inom vattenförvaltningen sker internt och externt samarbete för att hantera olika tvärssektoriella frågor kopplat till miljöfarlig verksamhet, jordbruksverksamhet, förorenade områden, landsbygdsutveckling, vattenskydd, fiske, våtmarker, miljöprovning, infrastruktur, dagvattenhantering, samhällsplanering, med mera, för att förbättra vattenkvalitet och vattenhushållning. Arbetet kommer att leda till bättre vattenkvalitet och ökad insikt om vikten av att hushålla med vatten i landskapet. Åtgärdsarbetet behöver gå snabbare för att vi ska nå målen i vattendirektivet och antagna miljökvalitetsnormer för vatten.

3.2.3 Andelen förnybar energi ökar och energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön.

- Utifrån regeringsuppdraget Trygg elförsörjning har Länsstyrelsen Skåne tillsammans med tre andra länsstyrelser samt regionalt med Region Skåne, Malmö stad och Skånes Kommuner arbetat intensivt med frågan om trygg elförsörjning. Ett projekt för regionala dialoger med relevanta aktörer har påbörjats.
- Frågan om förnybar elförsörjning har blivit aktuell som en beredskapsfråga. Länsstyrelsen Skåne har påbörjat ett projekt med länsstyrelserna i Uppsala och Västra Götalands län med aktiviteter som vill få nyckelpersoner inom länsstyrelser, regioner, kommuner och energiföretag att skapa en större samsyn kring utvecklingen av lokal och regional energiförsörjning.

3.2.4 Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas.

- Coronapandemin har inneburit att skåningar och tillresta turister alltmer rör sig ute i den skånska naturen, vilket gynnar folkhälsan men har inneburit trafik- och parkeringskaos, ökat markslitage på naturen, nedskräpning, samt ett stort antal överträdelser av föreskrifter inom de skyddade områdena och då särskilt på redan populära platser, så som nationalparkerna. Länsstyrelsen har inlett ett brett samarbete med kommuner och Region Skåne, markägare, med flera, för att hantera frågan inför kommande säsong och Friluftslivets år 2021. Målet är att möjliggöra besöksnäring och friluftsliv utan att skada eller förstöra de ekologiska bevarandevärdena i de skyddade områdena samt att sprida besöksnäringen på fler områden i länet till nytta för näringsliv och landsbygdsutveckling.

4 Begränsad klimatpåverkan Skåne län

4.1 Sammanfattning för Begränsad klimatpåverkan - Skåne län

Växthusgasutsläppen i Skåne minskade med 37 procent år 1990–2018, vilket främst beror på halverade utsläpp från industrin och utfasningen av fossil uppvärmning, men minskningstakten har avtagit. De konsumtionsbaserade utsläppen har legat stilla under de senaste åren. Minskningstakten behöver öka väsentligt för att kunna bidra till att nå de nationella klimatmålen och därför behövs skärpta nationella styrmedel tillsammans med fler verktyg och åtgärder på regional och lokal nivå.

4.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Begränsad klimatpåverkan - Skåne län

Miljömålet Begränsad klimatpåverkan bedöms endast på nationell nivå.

4.3 Åtgärdsarbete för Begränsad klimatpåverkan - Skåne län

4.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- *Klimatsamverkan Skåne*: Länsstyrelsen Skåne, Region Skåne och Skånes Kommuner samverkar för ett effektivt klimatarbete i Skåne. Fokus under året har varit transportfrågor samt innovation och näringslivsutveckling.
- *Klimatklivet*: 99 ansökningar om sammanlagt 921 miljoner kronor inkom till Länsstyrelsen Skåne under 2020. Den senaste ansökningsomgången innehöll många stora ansökningar, ett tecken på viljan att investera sig ur 2020 års kris. Begränsningar i Naturvårdsverkets bemyndigande ledde till en inställd ansökningsomgång och att få beslut fattades under 2020. De investeringar som färdigställdes i Skåne under 2019 väntas årligen leda till cirka 1200 ton minskade utsläpp.
- *Trygg elförsörjning*: Utifrån regeringsuppdraget Trygg elförsörjning har Länsstyrelsen Skåne tillsammans med tre andra länsstyrelser samt regionalt med Region Skåne, Malmö stad och Skånes Kommuner arbetat intensivt med frågan om trygg elförsörjning. Ett projekt för regionala dialoger med relevanta aktörer har påbörjats.¹
- *Regionala planer för förnybara drivmedel och laddinfrastruktur*: Länsstyrelsen Skåne har kartlagt kommuners och företags behov för att uppnå en fossilfri fordonsflotta samt stöttat aktörer via kunskapshöjande insatser såsom en konferens anordnad i samverkan med Region Skåne och Skånes Kommuner. Särskilda insatser har gjorts för att öka nyttjandet av tankstationer för förnybara drivmedel.
- *Elbilslandet Syd*: Region Skåne, Länsstyrelsen Skåne, Skånes Kommuner, Miljöfordon Sverige, Sustainable Innovation och Malmö stad arbetar med stöd från Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) för att öka andelen transporter med fossilfria fordon och har skapat ett nätverk kring kommunala handlingsplaner för laddinfrastruktur.

¹ Länsstyrelsernas slutrapportering av regeringsuppdraget Trygg elförsörjning. [Här är länk till källan.](#)

4.3.2 Åtgärder på kommunal nivå

- *Fossilbränslefria kommuner*: Länsstyrelsen Skåne, Skånes Kommuner och 18 skånska kommuner arbetar med stöd från Energimyndigheten och ERUF för utfasning av fossila bränslen i kommunorganisationerna. Under 2019 minskade kommunerna sina utsläpp med 9 900 ton koldioxiekvivalenter och nådde 90 procent fossilfrihet, tre kommuner nådde 98 procent.
- *Värdeskapande fastighetsförvaltning*: Efter att Länsstyrelsen Skåne och fyra kommuner med stöd från ERUF och Region Skåne tagit fram handlingsplaner slutför nu en kommun övergången till helt fossilfri uppvärmning samt energieffektiviserar, en investering på 679 miljoner kronor med en livscykelvinst på 500 miljoner kronor.
- *Uthålliga kommuner 2020*: Länsstyrelsen Skåne, Region Skåne och Skånes Kommuner arbetade till och med år 2019 med stöd från Energimyndigheten med att främja integrering av klimat- och energifrågor i kommunernas fysiska planering. En granskning av översiktsplaner visade att detta sannolikt bidragit till en ökad implementering av klimat- och energifrågorna.

4.3.3 Åtgärder inom näringslivet

- *Incitament för energieffektivisering*: Länsstyrelsen Skåne driver med stöd från ERUF via Energimyndigheten detta projekt för att göra energi till en integrerad del av miljötillsynen. Fokus år 2020 har varit uppföljning av besökta verksamheter och långsiktig förankring.
- *Nätverk för energieffektivisering*: Länsstyrelsen Skåne och Skånes Kommuner driver med stöd från ERUF via Energimyndigheten fem nätverk för små och medelstora företag. Hittills har företagen genomfört över 270 energieffektiviseringsåtgärder.
- *Greppa Näringen*: Länsstyrelsen Skåne, Jordbruksverket, Lantbrukarnas Riksförbund och rådgivningsorganisationer arbetar med stöd från Landsbygdsprogrammet med rådgivning för lantbrukare. 2019 genomfördes 443 enskilda rådgivningar och 35 gruppaktiviteter. Mycket fokus ligger på klimatåtgärder och intresset för rådgivningsmodulen Klimatkollen ökar.
- *Hållbara Företagsresor*: Länsstyrelsen Skåne och Skånes Kommuner stöttar företag i regionen att göra sitt resande mer klimatsmart. Somliga har minskat sina klimatutsläpp med över 18 procent under projektperioden. Finansiering från Energimyndigheten.

4.4 Tillstånd och målbedömning för Begränsad klimatpåverkan - Skåne län

De skånska växthusgasutsläppen minskade med 37 procent år 1990–2018², främst tack vare halverade utsläpp från industrin och utfasning av fossil uppvärmning. Utsläppen minskade snabbt under det tidiga 2010-talet. Minskningen har sedan stannat av och takten måste flerdubblas de kommande åren för att Skåne ska nå sitt mål om 80 procent lägre utsläpp 2030 jämfört med 1990. Det krävs omfattande åtgärder på lokal, regional, nationell och internationell nivå.

² RUS, Nationella emissionsdatabasen. [Här är länk till källan.](#)

2018 stod transporter och arbetsmaskiner för 42 procent av Skånes utsläpp.³ De transportrelaterade utsläppen i Skåne har minskat med 19 procent sedan 2010⁴ men det är långt kvar till Skånes mål för transportsektorn om 70 procents minskning till 2030. Andelen fordon drivna av el eller förnybara bränslen måste öka och samhället måste bli mer transporteffektivt. Andelen resor med kollektivtrafik ökade från 15 till 20 procent mellan 2013 och 2018 medan andelen resor med gång och cykel legat stilla på 26 procent⁵. Gång och cykel måste öka sin andel för att målet om minst 30 procent år 2030 ska nås. Kraftfulla, långsiktiga styrmedel, huvudsakligen på nationell nivå, behövs inte minst inom infrastrukturplaneringen. Plan- och bygglagen ger inte möjlighet att förhindra eller begränsa utbyggnad enbart av klimatskäl. Länsstyrelsen saknar effektiva verktyg för att påverka kommunernas fysiska planering i klimatsmart riktning.

2018 stod jordbruket för 20 procent av de klimatpåverkande utsläppen i Skåne⁶, framför allt från djurhållning, gödselhantering och omvandling av kväve i jordbruksmarken⁷. Utsläppen har minskat med 8 procent sedan 1990, så takten på åtgärdsarbetet måste öka.

Konsumtion av importerade produkter och tjänster är en stor utsläppskälla. Skånes regionala mål är att sänka de konsumtionsbaserade utsläppen till max 5 ton per person och år 2030⁸, närmast en halvering jämfört med 2017⁹. Det kräver bland annat en tjänstebaserad och cirkulär ekonomi, livsmedel med låg klimatpåverkan samt klimatsmarta offentliga inköp.

Skånes totala energianvändning 2018 var 34,7 TWh¹⁰ (15 procent lägre än 2005¹¹) varav 42 procent var förnybar¹², långt ifrån Skånes mål om 20 procent lägre energianvändning och 80 procent förnybar energi år 2030. Ungefär två tredjedelar av bränslet i Skånes fjärrvärmeproduktion är förnybart, en betydande del utgörs dock av naturgas och restavfall av fossilt ursprung¹³. Utmaningar är att fasa ut fossil plast ur avfallsförbränningen och att värna förnybar kraftvärmeproduktion.

³ RUS, Nationella emissionsdatabasen. [Här är länk till källan.](#)

⁴ RUS, Nationella emissionsdatabasen. [Här är länk till källan.](#)

⁵ Region Skåne, Resvaneundersökning i Skåne. [Här är länk till källan.](#)

⁶ RUS, Nationella emissionsdatabasen. [Här är länk till källan.](#)

⁷ Länsstyrelsen Skåne, *Ett klimatneutralt och fossilbränslefritt Skåne. Klimat- och energistrategi för Skåne*, Rapport 2018:17. [Här är länk till källan.](#)

⁸ Länsstyrelsen Skåne, *Ett klimatneutralt och fossilbränslefritt Skåne. Klimat- och energistrategi för Skåne*, Rapport 2018:17. [Här är länk till källan.](#)

⁹ Naturvårdsverket, *Konsumtionsbaserade växthusgasutsläpp per person och år*. [Här är länk till källan.](#)

¹⁰ SCB, KRE: *Slutanvändning (MWh), efter län och kommun, förbrukarkategori samt bränsletyp. År 2009 – 2018*. [Här är länk till källan.](#)

¹¹ Länsstyrelsen Skånes bearbetningar av SCB statistik för Skånes energianvändning ger att energianvändningen var 40,6 TWh år 2005.

¹² Länsstyrelsen Skåne, *Ett klimatneutralt och fossilbränslefritt Skåne. Klimat- och energistrategi för Skåne*, Rapport 2018:17. [Här är länk till källan.](#)

¹³ Energistatistik för Skåne, *Energibalans för Skåne 2017*. [Här är länk till källan.](#)

Skånes förnybara elproduktion motsvarar cirka 20 procent av den totala elanvändningen i länet¹⁴. Vindkraften står för mer än hälften av elproduktionen¹⁵ (1,6 TWh 2019¹⁶). Det finns nu ett ökat intresse för nysatsning på vindkraft, framförallt havsbaserad. Vinden kan stå för hälften av Skånes elanvändning, men då krävs politiska prioriteringar samt effektivare tillståndprocesser. Solelen i Skåne ökar snabbt, 2019 byggdes 2 939 anläggningar och soleffekten i Skåne uppskattas till 113 MW (jämfört med 63 MW 2018)¹⁷. Givet antagande om en elproduktion på 900 kWh per installerad kW gav solcellerna cirka 102 GWh under 2019 (jämfört med 56 GWh 2018). Det finns ett ökat intresse för stora solcellsparker, men det är oklart hur lagstiftningen hanterar målkonflikter gällande exempelvis byggande på odlingsmark.

Energiomställningen riskerar att bromsas av Skånes kapacitetsbrist och lokala effektbrist. Länsstyrelsen Skåne har tillsammans med andra berörda länsstyrelser samt regionala samverkanspartner identifierat fyra huvudområden som regeringen bör arbeta med¹⁸:

- förstärkning och utbyggnad av elnäten
- ökad lokal planerbar elproduktion
- utveckling av metoder och teknik för flexibel elanvändning och lagring
- rutiner och verktyg för samverkan och planering för att få mer tillförlitliga elförbrukningsprognoser och nätutvecklingsplaner

Den skånska biogasproduktionen ökade något under 2019 efter ett par års minskning¹⁹. En skånsk tillståndsgiven anläggning har ansökt om nytt tillstånd för att övergå till en bredare substratmix för att fortsätta vara lönsamma. Skånska aktörer var överlag positiva till 2019 års biogasmarknadsutredning. Utöver förlängningen av produktionsstödet samt EU:s godkännande av skattebefrielse är det viktigt att utredningens förslag får genomslag.

¹⁴ Länsstyrelsen Skåne, *Ett klimatneutralt och fossilbränslefritt Skåne. Klimat- och energistrategi för Skåne*, Rapport 2018:17. [Här är länk till källan.](#)

¹⁵ SCB, KRE: *Elproduktion och bränsleanvändning (MWh), efter län och kommun, produktionssätt samt bränsletyp. År 2009 – 2018.* [Här är länk till källan.](#)

¹⁶ Energimyndigheten, *Antal verk, installerad effekt och vindkraftproduktion per län, 2003-.* [Här är länk till källan.](#)

¹⁷ Energimyndigheten, *Antal nätanslutna solcellsanläggningar och installerad effekt (MW) fördelat på län och år.* [Här är länk till källan.](#)

¹⁸ Länsstyrelserna, *Förutsättningar för en trygg elförsörjning.* [Här är länk till källan.](#)

¹⁹ Energimyndigheten, *Produktion och användning av biogas och rötresten år 2019.* [Här är länk till källan.](#)

5 Frisk luft Skåne län

5.1 Sammanfattning för Frisk luft - Skåne län

Flera av miljömålets preciseringar är nära att nås i länet men utsläppen och luftföroreningshalterna minskar inte alls eller för långsamt för att målen ska kunna nås inom utsatt tid. Satsningar på klimatområdet leder ofta till en renare luft, men kemiska interaktioner mellan kvävedioxid och ozon innebär även att marknära ozon bryts ner långsammare i takt med att kvävehalterna minskar. Skånes närhet till kontinenten innebär även att länet drabbas av utsläpp som sker i andra europeiska länder.

5.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Frisk luft - Skåne län

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljökvalitetsmålet till 2020? NEJ

5.3 Åtgärdsarbete för Frisk luft - Skåne län

Mycket av den förbättring som sker av luftkvaliteten beror på åtgärder inom klimatområdet. Synergien mellan dessa miljöaspekter är tydlig då många luftföroreningar härstammar från samhällets förbränning av fossila bränslen.

5.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- *Elbilslandet Syd*: Region Skåne, Länsstyrelsen Skåne, Skånes Kommuner, Miljöfordon Sverige, Sustainable Innovation och Malmö stad arbetar med stöd från ERUF för att öka andelen transporter med fossilfria fordon och har skapat ett nätverk kring kommunala handlingsplaner för laddinfrastruktur.
- *Klimatsmarta masstransporter*: Länsstyrelsen Skåne har med finansiering från Energimyndigheten under året fortsatt arbetet med projektet *Klimatsmarta masstransporter* som påbörjades 2018. Till följd av effektivare förflyttningar av massor i länet förväntas projektet leda till både en renare luft och minskad klimatpåverkan.
- *Regionala planer för förnybara drivmedel och laddinfrastruktur*: Länsstyrelsen Skåne har kartlagt företags och kommuners behov för att uppnå en fossilfri fordonsflotta samt stöttat aktörer via kunskapshöjande insatser såsom en konferens anordnad i samverkan med Region Skåne och Skånes Kommuner. Särskilda insatser har gjorts för att öka nyttjandet av tankstationer för förnybara drivmedel.

5.3.2 Åtgärder på kommunal nivå

- *Fossilbränsle fria kommuner*: Länsstyrelsen Skåne, Skånes Kommuner och 18 skånska kommuner arbetar med stöd från Energimyndigheten och ERUF för utfasning av fossila bränslen i kommunorganisationerna. Under 2019 minskade kommunerna sina utsläpp med 9 900 ton CO₂e (koldioxidequivaler) och nådde 90 procent fossilfrihet, tre kommuner nådde 98 procent.
- *Uthålliga kommuner 2020*: Länsstyrelsen Skåne, Region Skåne och Skånes Kommuner arbetade till och med 2019 med stöd från Energimyndigheten med att främja integrering av klimat- och energifrågor i kommunernas fysiska

planering. En granskning av översiktsplaner visade att detta sannolikt lett till en ökad implementering av klimat- och energifrågorna.

5.3.3 Åtgärder inom näringslivet

- *Hållbara Företagsresor*: Länsstyrelsen Skåne och Skånes Kommuner stöttar företag i regionen att göra sitt resande mer klimatsmart. Övergången från fossila bränslen i transportsektorn gynnar såväl luftkvaliteten som klimatet. Projektet finansieras av Energimyndigheten.

5.4 Tillstånd och målbedömning för Frisk luft - Skåne län

Länsstyrelsen bedömer inte att målet kommer nås med befintliga styrmedel och åtgärder. Flera av preciseringarna överskrids och för de preciseringar där det sker en positiv utveckling så går denna i för långsam takt för att nå miljömålets riktlinjer.

Under 2019 uppmätte Skånes luftvårdsförbund minskade lufthalter av kvävedioxider jämfört med mätresultaten från 2018 på nästan alla mätlokaler, se Figur 1. Halten av kvävedioxid i luft används ibland som ett generellt mått på luftkvalitet, men Skånes närhet till kontinenten gör att förväntade luftkvalitetsförbättringar till följd av inhemska utsläppsminskningar kan utebli när långväga föroreningar från Europa sprider sig till Skåne.

Ytterligare en utmaning med miljömålet Frisk luft kommer sig av hur vissa luftföroreningar reagerar med varandra. Kvävedioxider reagerar exempelvis med och bryter ner ozon. Därför observeras de högsta halterna av marknära ozon i områden med låga kvävedioxidhalter.

Uppföljningen av många av miljömålets preciseringar sker i länets tätorter. Detta beror på att det är här som de största utsläppen sker och luftkvaliteten bedöms vara lägst. Bevakning och åtgärder för att uppnå miljömålets riktvärden på dessa platser bör därmed göra mest nytta för att uppnå våra mål både i tätorterna och på landsbygden. Uppföljningen av halterna på landsbygden görs av Naturvårdsverket och resultaten visar generellt låga halter.

5.4.1 Partiklar (PM_{2,5})

Av de mätstationer som mäter lufthalterna av PM_{2,5} var det bara Dalaplan i Malmö som överskred riktvärdet på 10 mikrogram per kubikmeter (µg/m³) som årsmedelvärde 2019, se Figur 2. Jämfört med lufthalterna 2018 så har lufthalterna av PM_{2,5} minskat och Dalaplan tangerar nu preciseringen.

5.4.2 Partiklar (PM₁₀)

Årsmedelvärdet av PM₁₀-partiklar för 2019 har minskat jämfört med föregående år vid samtliga av länets mätstationer, med kraftigast minskning på lokalerna med högst uppmätta partikelhalter i luften, se Figur 3. De platser där halterna överskrider miljömålspreciseringen på 15 µg/m³ som årsmedelvärde, det vill säga Malmö, Helsingborg, Trelleborg, Landskrona och Lund, mätte ovanligt höga halter under året 2018. Minskningen 2019 innebär en återgång, där Rådhuset i Malmö och Trollebergsvägen i Lund tangerar gränsen till miljömålspreciseringen. Eriksgatan i Landskrona, Dalaplan i Malmö och Drottninggatan i Helsingborg ligger på mellan 16

och 17 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Hamngatan i Trelleborg ser ut att ha svårast att nå målsättningen av årsmedelvärde av lufthalter av PM_{10} -partiklar.

För Hamngatan i Trelleborg konstaterades även ett överskridande av 30 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ uppmätt som *dygnsmedelvärde* vid 39 olika mättillfällen²⁰. Den största utsläppskällan av PM_{10} -partiklar i Trelleborgs kommun bedöms vara småskalig uppvärmning, vilken står för 39 procent av utsläppen, se Figur 4. Andra viktiga utsläppskällor i kommunen är vägtrafiken och sjöfarten.

5.4.3 Marknära ozon

Av mätdata från 2019 års lufthalter av marknära ozon, framgår att exponering för dessa föroreningar är ett utbrett problem i hela länet, oavsett om man befinner sig i tätort eller landsbygd²¹. Vid samtliga mätstationer i länet förekom dagar med överskridanden av miljömålspreciseringen på 70 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Högst halter observerades på platser i regional eller urban bakgrund. Förklaringen till detta är förmodligen att dessa platser även har låga halter av kvävedioxid i luften och att nedbrytningen av ozon därmed är långsam.

Eftersom ozon till stor del uppstår till följd av utsläpp långt borta är internationella överenskommelser för minskade utsläpp av luftföroreningar en viktig förutsättning för att nå preciseringarna för marknära ozon.

5.4.4 Ozonindex

Preciseringen inom miljömålet Frisk luft för ozon och växtlighet (AOT40 under april-september 10 000 $\mu\text{g m}^{-3}$ timmar) överskreds vid samtliga mätplatser i Skåne län under 2019²².

5.4.5 Kvävedioxid

Kvävedioxidhalter, uppmätt som årsmedelvärde, har minskat i de skånska gaturummen för samtliga mätplatser förutom Drottninggatan i Helsingborg, se Figur 1. De högsta lufthalterna hittas i Malmö och Helsingborg, som i de mest trafikerade gaturummen ligger mellan 22 och 23 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ och förutsättningarna att nå miljömålspreciseringen med kvävedioxidhalter på 20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ som årsmedelvärde till år 2020 ser dåliga ut.

För första gången på åtminstone tio år skedde däremot inga överskridanden av 60 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ luft beräknat som ett timmedelvärde (98-percentil) på någon av mätplatserna inom Skånes luftvårdsförbunds samverkansområde²³.

5.4.6 Korrosion

I länet finns en omfattande skadebild avseende nedbrytning av sand- och kalksten i fasader och i kulturföremål. Övervakning av nedbrytningstakt och dess relation till luftkvalitet saknas, men det kan konstateras att en stor andel av statliga medel och bidrag för kulturmiljövård och kyrkoantikvarisk ersättning används för restaurering

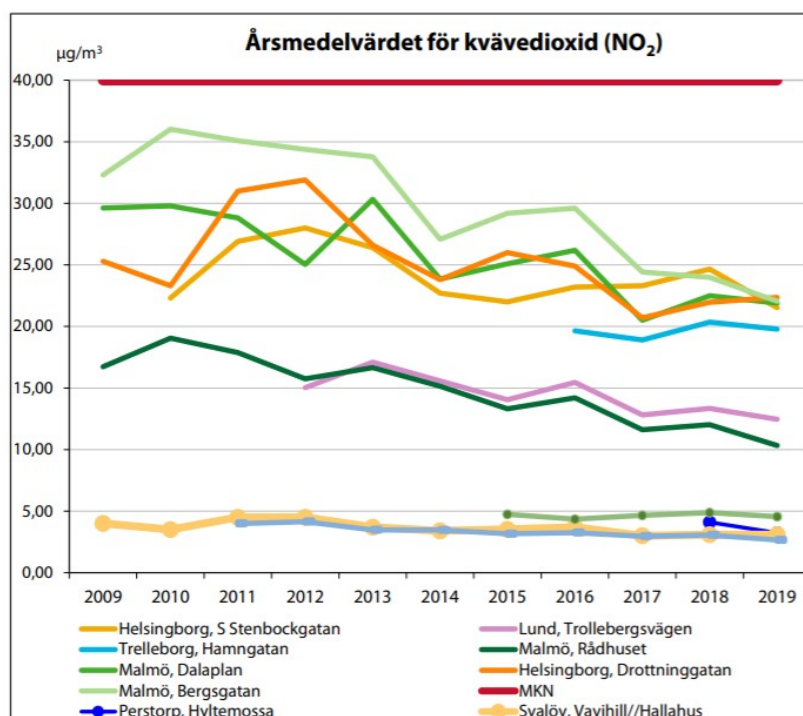
²⁰ SMHI, Datavärdsrapport luft. Halter i luft. [Här är länk till källan.](#)

²¹ SMHI, Datavärdsrapport luft. Halter i luft. [Här är länk till källan.](#)

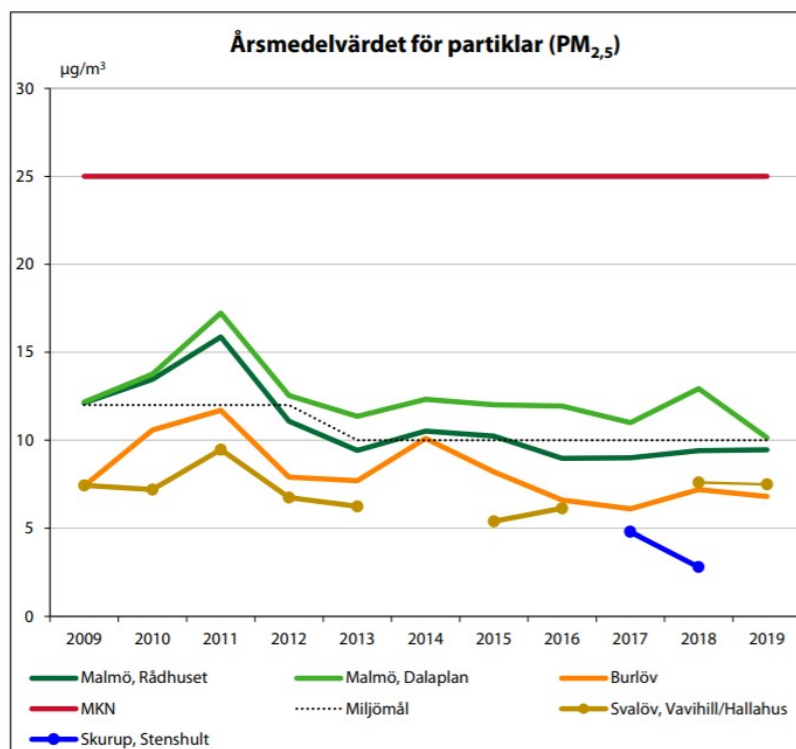
²² IVL, Ozonmätning i södra Sverige 2019, Marknära ozon i bakgrundsmiljö i södra Sverige – IVL-rapport C507

²³ Skånes luftvårdsförbund, Årsrapporter 2019. [Här är länk till källan.](#)

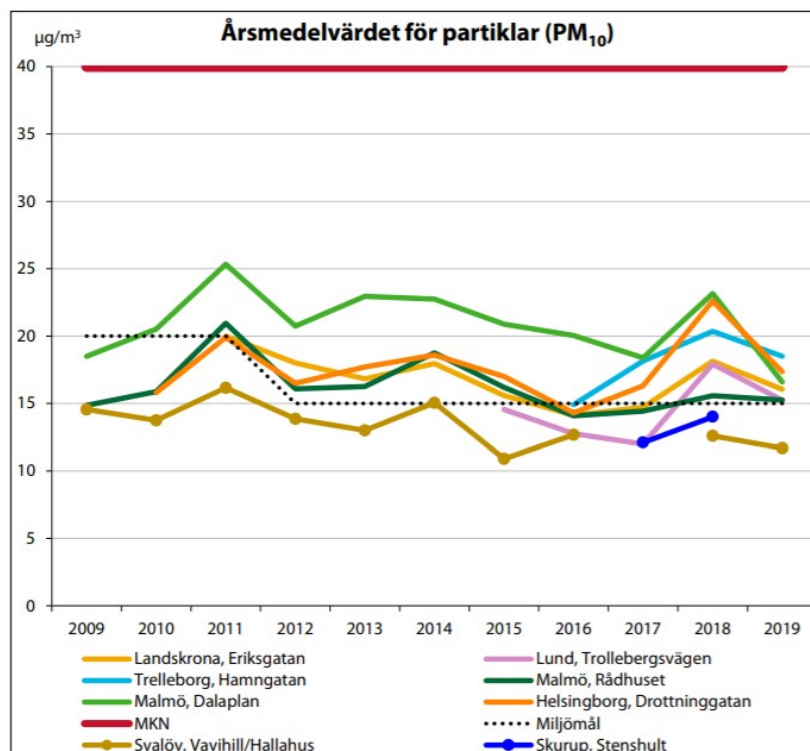
och konservering av sten. Resurserna är långt ifrån tillräckliga och nedbrytningen leder till stora förluster av kulturvärden.

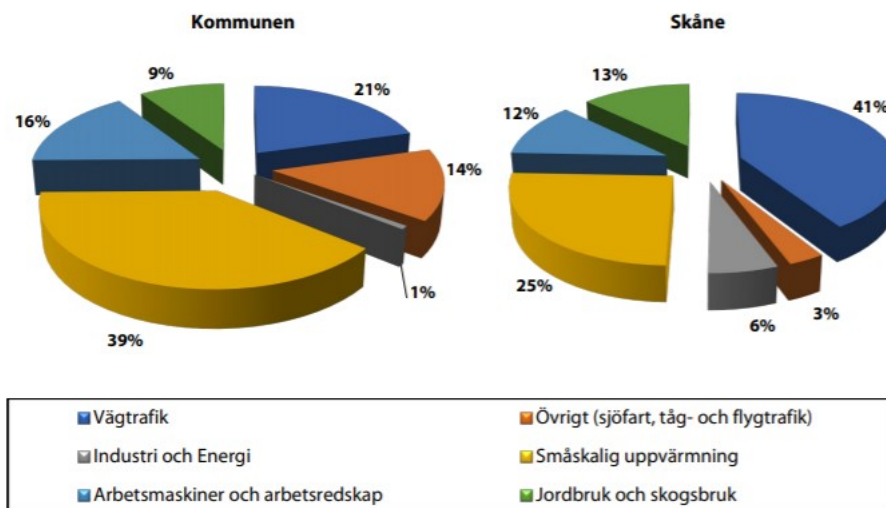
Figur 1: Årsmedelvärdet för kvävedioxid (NO₂) under tio år inom Skånes Luftvårdsförbunds samverkansområde. Källa: Skånes luftvårdsförbund, Årsrapporter 2019. [Här är länk till källan.](#)

Figur 2: Årsmedelvärdet för partiklar (PM_{2,5}) under tio år inom Skånes Luftvårdsförbunds samverkansområde. Källa: Skånes luftvårdsförbund, Årsrapporter 2019. [Här är länk till källan.](#)

Figur 3: Årsmedelvärdet för partiklar (PM₁₀) under tio år inom Skånes Luftvårdsförbunds samverkansområde. Källa: Skånes luftvårdsförbund, Årsrapporter 2019. [Här är länk till källan.](#)

Figur 4: Procentuell fördelning av utsläppskällor för partiklar (PM₁₀) i Trelleborgs kommun jämför med Skåne. Källa: Skånes luftvårdsförbund, Årsrapport Trelleborg 2019. [Här är länk till källan.](#)

6 Bara naturlig försurning Skåne län

6.1 Sammanfattning för Bara naturlig försurning - Skåne län

Åtgärdsarbetet som bedrivs av Länsstyrelsen Skåne, kalkning, är en viktig del i att skapa förutsättningar för en livskraftig biologi i sjöar och vattendrag under tiden som vi ser ständiga, men små förbättringar av läget gällande försurande nedfall.

Fortfarande är cirka 35 procent av sjöarna i norra Skåne försurade. Kalkning kommer fortsatt vara den viktigaste åtgärden under ytterligare 20-30 år.

6.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Bara naturlig försurning – Skåne län

- Trenden för utvecklingen i miljön är POSITIV
- Nås miljökvalitetsmålet till 2020? NEJ

6.3 Åtgärdsarbete för Bara naturlig försurning – Skåne län

Många av de åtgärder som redovisas under miljömålen Begränsad klimatpåverkan och Frisk luft bidrar även till att uppnå målet för Bara naturlig försurning. Här listas enbart de åtgärder som genomförts i Skåne som primärt är kopplade till målet Bara naturlig försurning.

6.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen Skåne har finansierat arbetet med att förbättra passagen för fisk nedströms Ivösjön, vid Collins Mölla, i Skräbeåns avrinningsområde, vilket utfördes i september 2020. Detta kommer gynna såväl stark- som svagsimmande arter och är en viktig del i åtgärdsarbetet då arter åter kan kolonisera områden uppströms som med hjälp av kalkningsåtgärder upprätthåller en lämplig vattenkemi.
- Under 2019 har Länsstyrelsen Skåne fått finansiering av Havs- och Vattenmyndigheten för att trimma in och kalibrera länets 16 automatiska kalkdoserare för att optimera mängden kalk med flöden i vattendragen. Detta arbete har utförts av extern konsult och kalibreringen kommer fortsätta hela år 2020.
- Länsstyrelsen Skåne har under oktober 2019 tagit fram en ny regional åtgärdsplan för kalkningsverksamheten 2019–2023.

6.3.2 Åtgärder på kommunal nivå

- Sedan lång tid tillbaka har den mest riktade åtgärdsformen mot försurning varit kalkning av sjöar och vattendrag. År 2019 kalkades 2 510 ton kalk ut i skånska sjöar och vattendrag av kommunerna, vilka är huvudmän för kalkningsverksamheten, att jämföra med torråret 2018 då det kalkades 1 941 ton och det blötare året 2017 med 3 440 ton. Nederbördsstationen i Osby registrerade för 2019 960 mm nederbörd, jämfört med endast 531 mm 2018 och 1 006 mm 2017. Eftersom Skåne har 16 flödesreglerade kalkdoserare blir mängderna starkt korrelerade med nederbörden. Att denna kalkning har positiv effekt råder det inget tvivel om, men biologiskt visar kalkningen inte alltid den

förväntade, positiva effekten och där återhämtning sker går den vanligen långsamt.

6.3.3 Åtgärder inom näringslivet

- Som kompensation för uttag av biomassa ur skogen sker askåterföring. Genom askåterföring återförs såväl näring som baskatjoner som motverkar försurning. Under 2019 återfördes 10 614 ton aska på 2 004 hektar skogsmark, vilket är en fortsatt ökning från året innan och verkar spegla en kraftigt ökad trend jämfört med perioden 2012–2016. Omfattningen av askåterföringen regleras av marknaden.

6.4 Tillstånd och målbedömning för Bara naturlig försurning – Skåne län

Länsstyrelsen Skåne bedömer att miljökvalitetsmålet inte kommer kunna nås med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder. Nedfallet av svavel och kväve har minskat och den negativa försurningstrenden i avrinnande skogsmarksvatten kan ha brutits i några skogsmarksområden, även om en stor del av skogsmarkytorna fortfarande läcker kväve. I norra Skåne är skogsmarken generellt fortsatt mycket starkt försurningspåverkad och många sjöar visar fortsatt på betydande försurningspåverkan. Trots det pekar de genomförda insatserna och den påbörjade förändringen på att utvecklingen går åt rätt håll.

6.4.1 Svavelnedfallet minskar och pH ökar i skånska sjöar och vattendrag

Undersökning av atmosfäriskt nedfall visar på stadigt minskat svavelnedfall och att försurad nederbörd minskar. Lufthalterna av svaveldioxid, SO₂, har sedan 2001 minskat på ett statistiskt säkerställt vis vid två mätplatser i Skåne med mellan 53 och 63 procent²⁴. Svavelhalter och syrakoncentrationer minskar också i okalkade referensvatten²⁵.

De rapporterade utsläppen av SO₂ inom EU-28 har under perioden 1996–2017 minskat med 89 procent och i Sverige under motsvarande period med 71 procent och under perioden 2001–2017 med 83 respektive 62 procent.

Jämfört med Europa har lufthalterna av SO₂ i Skåne län minskat i betydligt lägre takt, vilket kan bero på en större påverkan av utsläpp från fartygstrafiken runt de skånska kusterna.

Skånsk skogsmark beräknas tåla ett nedfall på cirka 2,5 kg svavel/hektar år 2020 och för 2018/2019 var medelvärdet 2,1 kg/hektar. Sett över tid har minskningen varit signifikant^{26, 27}.

²⁴ Pihl Karlsson, G., Hellsten, S., Akselsson, C., Karlsson P., *Försurning och övergödning i Skåne län* (2019). [Här är länk till källan.](#)

²⁵ SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, *Institutionen för vatten och miljö*. [Här är länk till källan.](#)

²⁶ Pihl Karlsson, G., Hellsten, S., Gustafsson, H., Karlsson, P. & Akselsson, C. (2017). *Utvärdering av Krondroppsnätet ur ett regionalt perspektiv*. [Här är länk till källan.](#)

²⁷ Pihl Karlsson, G., Hellsten, S., Akselsson, C., Karlsson P., *Försurning och övergödning i Skåne län* (2019). [Här är länk till källan.](#)

6.4.2 Skånsk skogsmark läcker kväve och aluminium

Kväveutlakning innebär även ökad försurning, eftersom nitratkväve reagerar med vatten och bildar salpetersyra, medan ammoniumkväve som inte tas upp kan nitrifieras, vilket frigör vätejoner.

Skånsk skogsmark beräknas tåla ett nedfall på cirka 5 kg kväve/hektar år 2020 och för 2018/2019 var medelvärdet 9,3 kg/hektar.

Kvävenedfallet i sydvästra Sverige har minskat med 30 procent mellan 2001–2018. Detta syns dock inte i de båda Skånska ytorna där kvävenedfall mäts.

Variationen mellan samtliga platser i länet ligger på mellan 6 och 20 kg per hektar och år och ingen förändring över tid kan urskiljas^{28 29}. Inom ramen för Skånes luftvårdsförbund³⁰ följs nedfall av svavel och kväve i skogsmark och på öppna ytor.

Idag läcker kväve från flertalet av skogsmarksytorna. Oorganiskt aluminium läcker också och påverkar vattenlevande djur. Medelhalten ligger i flera områden på eller långt över den föreslagna kritiska gränsen. Biologin återhämtar sig endast långsamt, även i kalkade vatten.

6.4.3 Reglera skogsavverkning i försurningskänsliga områden

Försurningspåverkan från skogsbruket är mycket stor i norra Skåne. Här vore förändringar i skogsbruket, såsom gallringsavverkning istället för kalhyggen bättre ur ett försurningsperspektiv. En ökning av inslaget av lövträd i granplanteringar är ett annat sätt att minska försurningen från skogen. Inom försurningskänsliga områden bör enbart uttag av stamved ske och uttag av grenar och toppar (GROT) starkt begränsas. Kväveöverskott i skogsmark leder till ytterligare markförsurning när reducerat kväve oxideras och läckaget kan öka vid avverkning. På så vis motverkar uttag av biobränslen målet Bara naturlig försurning.

Skogsstyrelsen kan idag inte rikta direkta krav mot vare sig uttag av GROT eller för återföring av aska till en viss utpekad skogsmark. Verktyg skulle behöva tas fram för att reglera detta. Hur stort GROT-uttaget är styrs av marknaden och då framför allt av priset på alternativa bränslen. Från och med 2014 har uttaget av GROT sjunkit drastiskt, bland annat som ett resultat av sämre förtjänst vid försäljning. Dessutom används GROT för att minska körskador i skogen.

Inom försurningskänsliga områden bör kompensation ske med askåterföring. Detta tillför de baskatjoner som försvinner när ved tas ut ur skogen. Idag har askåterföringen ökat i Skåne från nivåer på runt 400 hektar mellan 2014–2016 till 2004 hektar 2019 (2017 var det 1 566 hektar och 2018 1 722 hektar). Dock återförs inte aska i de områden där den skulle behövas bäst som i de försurningskänsliga områdena i norra Skåne.

²⁸ Pihl Karlsson, G., Hellsten, S., Gustafsson, H., Karlsson, P. & Akselsson, C. (2017). *Utvärdering av Krondroppsnätet ur ett regionalt perspektiv*. [Här är länk till källan](#).

²⁹ Pihl Karlsson, G., Hellsten, S., Akselsson, C., Karlsson P., *Försurning och övergödning i Skåne län* (2019). [Här är länk till källan](#).

³⁰ Skånes luftvårdsförbund, <https://www.skaneluft.se/>

6.4.4 Fortsätt kalka försurade vatten

Sjöar och vattendrag kommer att vara försurningspåverkade över lång tid och i norra Skåne visar cirka 35 procent av sjöarna en mänsklig försurningspåverkan. Kalkning kommer förbli en viktig åtgärd för att kunna nå miljömålet bara naturlig försurning.

Återhämtning kan delvis ske även utan kalkning på vattenkemisk väg, men det går långsamt. I kraftigt försurningspåverkade referensvatten har arter helt försvunnit och dessa ekosystem återhämtar sig inte alltid, ens på lång sikt.

6.4.5 Biologisk återställning

På grund av försurningen har det biologiska livet förändrats på flera platser, men kalkeffekten kan numera möjliggöra goda livsbetingelser på flera håll.

Vandringshinder i ett vattendrag kan genom biologisk återställning tas bort och möjliggöra kolonisering av dessa områden.

6.4.6 Effekter av Covid 19?

Luftföroreningarna i världen har minskat kraftigt under våren 2020 som en konsekvens av Corona-utbrottet. Uppskattade halter av kvävedioxid under april månad 2020 var 28 procent lägre än förväntat (40 procent för Europa). Studier kommer framöver göras av IVL för att se vad dessa minskningar kan ha fått för konsekvenser för Sveriges del.

7 Giftfri miljö Skåne län

7.1 Sammanfattning för Giftfri miljö - Skåne län

Skåne är ett län med intensivt jordbruk, stor andel livsmedelsindustri och kemisk industri och bitvis hög befolkningstäthet. Detta innebär att tillsyn över jordbruk och industri samt strategiska insatser gentemot allmänhetens beteendemönster är viktiga åtgärder för att uppnå en giftfri miljö. Infriandet av en Giftfri miljö kräver dock internationella och nationella överenskommelser samt innovationer, och det krävs ett ambitiöst miljöarbete från alla aktörer i hela konsumtionskedjan.

7.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Giftfri miljö - Skåne län

- Trenden för utvecklingen i miljön är OKLAR
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2020? NEJ

7.3 Åtgärdsarbete för Giftfri miljö - Skåne län

Kemikaliefrågan ligger i fokus i Skåne och det genomförs ett flertal projekt och punktinsatser för att reducera risker från kemikalier.

7.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen Skånes tillsyn över kemisk industri har under 2020 haft fokus på hantering av förorenat släckvatten som kan uppkomma vid storskalig brand, vilket förväntas ge lägre risk för förorening vid berörda industrier.
- Länsstyrelsen Skånes tillsyn över avloppsreningsverk har under 2020 haft fokus på hantering av kemikalier, vilket gett lägre risk för olyckor på berörda verksamheter.
- Arbetsmaterialet från Länsstyrelsen Skånes tidigare fokusområden inom tillsyn över kemisk industri (framför allt gällande säker förvaring och hantering av kemikalier samt utfasning av farliga kemiska ämnen) har under året varit föremål för spridning till andra branscher samt till andra tillsynsmyndigheter i länet, vilket förväntas ge resultat i form av ökad tillsyn inom dessa områden.
- Länsstyrelsen Skåne har utbildat kommunerna inom strategisk tillsyn av förorenade områden, vilket förväntas effektivisera arbetet med att åtgärda förorenade områden i länet.
- Länsstyrelsen Skåne har genomfört en informationskampanj med filmer som riktat sig till lantbrukare i länet om hur bekämpningsmedel med diflufenikan kan användas på ett bättre sätt, både gällande effekt i fält och minskad spridning till vattendragen.³¹
- Region Skåne har tillsammans med Cirkulära Skåne, Hållbar Utveckling Skåne och Sustainable Business Hub samt några skånska kommuner genomfört ett Vinnova-finansierat projekt för att sätta strukturer och ramar för ett långsiktigt hållbart beställarnätverk för innovationsupphandling, där kemikalieinnehåll blir

³¹ Informationskampanjen säkert växtskydd, Informationsfilmer om hur diflufenikan kan användas på ett säkrare och effektivare sätt. [Här är länk till källan.](#)

en självklar del.³² Genom att integrera kemikaliearbetet i arbetet med cirkulär ekonomi blir målsättningen att undvika att farliga kemikalier cirkuleras i produkter och material, och därmed säkerställer man att utfasningen av farliga kemikalier genomförs, samt att nya inte tillförs.

- Region Skåne har utvärderat skånska kommuners arbete med kravställning beträffande miljö- och hälsofarliga ämnen vid upphandlingar, och genom det arbetet bidragit till kunskapshöjning hos kommunerna.

7.3.2 Åtgärder på kommunal nivå

- Malmö stad har bedrivit informationskampanjen *Lätt att göra rätt* med en app som heter *Kemikalieappen* och har under året tagit fram en ny webbsida på temat kemikaliesmart vardag³³, för spridning bland medborgarna.
- Malmö stad har påbörjat ett arbete med att kartlägga den egna verksamhetens användning av farliga kemikalier.
- Malmö stad har genom tillsynen begränsat användningen av bekämpningsmedel till huvudsakligen ogräsättika, utom i undantagsfall. Detta gäller hela kommunens geografiska område.
- Malmö stad och Helsingborgs stad har i tillsynen över butiker haft fokus på kemikalier i varor, genom ett samarbete mellan Malmö, Helsingborg, Göteborg och Stockholm som kallas *Storstadsprojektet*. Tillsynen omfattar även att kontrollera butikernas kännedom om konsumenträtten gällande kemiskt innehåll i varor.
- Malmö stad, Helsingborgs stad, Kristianstads kommun och Burlövs kommun har under 2020 ställt krav på kemiskt innehåll i upphandlade produkter, med hjälp av Upphandlingsmyndighetens kriterier, miljömärkningar och KemKollen.
- Malmö stad, Helsingborgs stad, Kristianstads kommun och Trelleborgs kommun har under 2020 upprättat information på sina webbplatser om konsumenters rättigheter till information om kemikalier i varor.
- Kristianstads kommun och Vellinge kommun har under 2020 upprättat kemikalieplaner med flera åtgärder bland annat för att minska barns exponering för farliga kemiska ämnen, utfasning av kemiska bekämpningsmedel samt kunskapshöjande insatser om plast.
- Trelleborgs kommun håller på att ta fram nya lokala miljömål, bland annat med fokus på att mänsklig exponering för miljögifter ska minska.

7.4 Tillstånd och målbedömning för Giftfri miljö - Skåne län

Miljö kvalitetsmålet kommer inte kunna nås med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder. Giftfri miljö är ett mål vars infriande kräver internationella överenskommelser och lång återhämtningstid. Befintligt underlag behöver sammanställas och kompletteras nationellt såväl som regionalt för att utvecklingen i miljön ska kunna bedömas.

³² Information hos HUT Skåne om projektet geografiskt beställarnätverk för innovationsupphandling i Skåne. [Här är länk till källan.](#)

³³ Malmö stad, Kemikaliesmart vardag. [Här är länk till källan.](#)

De viktigaste åtgärderna för att nå målet är att reducera utsläpp från industrier, implementera integrerat växtskydd, öka antalet vattenskyddsområden med tillräckliga skyddsföreskrifter, minska slamspridningen, öka arealen ekologiskt odlad mark och efterbehandla fler förorenade områden.

7.4.1 Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen

Kunskapen om de kemiska ämnena har ökat men är fortfarande otillräcklig. Målet om att minska den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen är helt beroende av fortsatta miljötekniska innovationer och en ökad ambitionsnivå i samhället med avseende på ändrade konsumtionsvanor samt minskade utsläpp från industrin, minskad förekomst av långväga transporter och minskat användande av fordon med dieseldrivna motorer.

7.4.2 Användningen av särskilt farliga ämnen

Tack vare skarpare lagstiftning kan användningen av särskilt farliga ämnen förväntas minska framöver. Nya farliga ämnen kan i framtiden identifieras till följd av nytt dataunderlag som resulterar i nya bedömningar, men processen är långsam. Regionalt pågår mycket arbete beträffande utfasning av farliga ämnen samt hantering av kemiska produkter, men det arbetet behöver intensifieras inom tillsynen av miljöfarlig verksamhet. Lagstiftningen behöver också skärpas ytterligare om utfasningsarbetet ska komma igång i tillräcklig utsträckning för att miljömålet ska kunna nås. Alternativet är att verksamhetsutövare själva tar initiativ till ytterligare utfasning i hög utsträckning. Farliga ämnen är vanligt förekommande i växtskyddsmedel, och tillämpning av integrerat växtskydd är en viktig del av att minska användningen av särskilda farliga ämnen.

7.4.3 Oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper

Det saknas regionalt underlag för att bedöma preciseringen.

7.4.4 Förorenade områden

För att nå målet för förorenade områden till 2050 behöver saneringstakten öka³⁴. I första hand ska den som förorenat marken stå för saneringskostnaden, men om ingen ansvarig finns kan statliga bidrag sökas via länsstyrelsen. Enligt nya miljödomar är verksamhetsutövarens ansvar mindre än i tidigare praxis och bidragsmedel kan därför komma att krävas i större omfattning än tidigare. Det statliga bidraget behöver därför öka. Även resurserna för det regionala och lokala tillsynsarbetet behöver stärkas för att öka antalet privatfinansierade saneringar.

7.4.5 Kunskap och information om miljö- och hälsofarliga ämnen

Det genomförs i dagsläget många insatser för att öka informationsflödet och höja kunskapsnivån beträffande information om miljö- och hälsofarliga ämnen, exempelvis omfattande arbete med behörighetsutbildningar för hantering och användning av växtskyddsmedel och information om kemikalier i skolmiljöer med mera. Trots det är bedömningen att den generella kunskapen om miljö- och hälsofarliga ämnen fortfarande är alltför låg, sett till hela kemikaliekedjan från

³⁴ Miljömålsindikatorn *Förorenade områden* på sverigesmiljomal.se. [Här är länk till källan](#).

kemiska produkter till kemiska ämnen i varor. Det saknas också än så länge regionalt underlag för att bedöma denna precisering i sin helhet.

7.4.6 Information om farliga ämnen i material och produkter

Det sker mycket beträffande information om miljö- och hälsofarliga ämnen, exempelvis information om kemikalier i skolmiljöer och tidigare insatser gällande konsumenters rättigheter att ta del av information om farliga ämnen i varor som inhandlas. Trots det är bedömningen att informationsflödet fortfarande är alltför lågt, inte minst då kunskapsnivån hos de aktörer som borde kunna förmedla information om farliga ämnen i material och produkter är alltför låg. Det saknas också än så länge regionalt underlag för att bedöma denna precisering i sin helhet.

8 Skyddande ozonskikt Skåne län

8.1 Sammanfattning för Skyddande ozonskikt - Skåne län

Vid mitten av 1900-talet började ämnen som har en nedbrytande effekt på ozonskiktet att tillverkas och släppas ut. Tack vare internationellt arbete och effektiv reglering genom lagstiftning finns tecken på att ozonskiktet börjar återhämta sig efter 2020 och en säkerställd återhämtning väntas ske fram till 2040. I Skåne arbetar tillsynsmyndigheter bland annat med kontroll av installerade köldmedier, gränsöverskridande avfallstransporter, reglering av lustgasutsläpp och information till lantbruk.

8.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Skyddande ozonskikt - Skåne län

Miljömålet Skyddande ozonskikt bedöms endast på nationell nivå.

8.3 Åtgärdsarbete för Skyddande ozonskikt - Skåne län

8.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Informationsinsatser från *Naturvårdsverket* och *Boverket* har liksom tidigare år genomförts med fokus på hantering och omhändertagande av rivningsavfall som innehåller ozonnedbrytande ämnen.
- Sedan 2011 har tillsynsinsatser riktade mot gränsöverskridandet transporter av avfall (GRÖT) genomförts för att hindra illegal transport av avfall, till exempel kylmöbler. Insatserna har skett i samverkan mellan *Tullverket*, *Polisregion syd*, *Kustbevakningen*, kommunerna, *Länsstyrelsen Skåne* och *Riksenheten för miljö- och arbetsmiljömål*. De senaste åren har en minskande trend observerats gällande transport av avfall med ozonnedbrytande ämnen. Minskningen beror sannolikt till stor del på variationer inom de kontrollerade flödena. Kontrollerna för att stoppa avfall som innehåller ozonnedbrytande ämnen behöver utökas de kommande åren, både för export ut från EU och vid gränsövergångar till andra EU-länder, till exempel vid de sydsvenska hamnarna och Öresundsbron. Genom de extra resurser som erhållits 2019–2020 har ambitionsnivån höjts ytterligare med utökad uppströmstillsyn i hela den nya tillsynsregionen syd för GRÖT, det vill säga även Blekinge, Kalmar och Kronobergs län.
- Inom det nationella projektet *Greppa Näringen* erbjuds klimatgynnande rådgivning i olika tematiska utbildningar till lantbrukare i länet. Syftet är att lantbrukarna genom ny kunskap, bland annat, ska bidra till att minska utsläppen av kväveföreningar och lustgas som både bryter ner ozonskiktet och påverkar klimatet. *Länsstyrelsen Skåne* har medverkat i projektet sedan 2010.
- Vid prövning av miljöfarlig verksamhet bedöms frågan kontinuerligt om utsläpp av lustgas.

8.3.2 Åtgärder på kommunal nivå

- Beträffande återvinning av kylmöbler och köldmedia kontrollerar de kommunala miljöförvaltningarna och länsstyrelsen företagens årliga rapporter så att

läckagekontroll utförts med rätt intervall. Dessutom kontrolleras att certifierad personal och företag utfört service samt omhändertagande av avfallet. Sedan klorfluorkolväten (HCFC) fick användningsförbud från och med 1 januari 2015 kontrolleras även särskilt att dessa inte används.

8.3.3 Åtgärder inom näringslivet

- Bygg- och rivningsföretag har som skyldighet att beakta att till exempel isolermaterial med ozonnedbrytande ämnen hanteras på rätt sätt och omhändertas på ett ändamålsenligt sätt.

8.4 Tillstånd och målbedömning för Skyddande ozonskikt - Skåne län

Målet bedöms inte regionalt, men enligt *Naturvårdsverkets* bedömning förväntas en säkerställd återhämtning för ozonskiktet ske någon gång under perioden 2020–2040. Prognosen förutsätter att arbetet inom FN beträffande *Montrealprotokollet* fortsätter att vara framgångsrikt. Tidigare har utvecklingen bedömts vara positiv men utvecklingen bedöms nu ha en neutral utveckling på grund av osäkerheter i mätningar och klimatförändringar.

På såväl regional som nationell nivå har användningen av ozonnedbrytande ämnen stadigt minskat till följd av lagstiftning och internationella överenskommelser enligt *Montrealprotokollet*³⁵. Undantaget är lustgas för vilket både utsläpp och halter ökar.

Utsläppen av lustgas, som inte regleras i *Montrealprotokollet* utan i *Kyotoprotokollet*, är i dag större än för någon annan ozonnedbrytande gas med hänsyn till dess ozonnedbrytande potential. Länsstyrelsens *Miljöprövningsdelegation* arbetar kontinuerligt med att så långt som möjligt begränsa utsläppen av lustgas genom villkorsskrivning och teknikkraV. Utsläpp av lustgas kan till exempel uppkomma i de förbränningsanläggningar som använder urea som reduktionsmedel för att minska utsläppen av kväveoxider (NOx). I dessa fall föreslår *Länsstyrelsens Miljöprövningsdelegation* så låga utsläppsvillkor som är tekniskt möjliga och ekonomiskt rimliga. Lustgas uppkommer också vid lagring och spridning av gödsel. Där sätts normalt inga specifika villkor för att begränsa utsläppen av lustgas, men utsläppen begränsas genom de villkor som föreskrivs för lagringen och spridningen av gödseln.

Utöver dessa utsläppskällor kan ozonnedbrytande ämnen även finnas i till exempel isoleringsmaterial i byggnader, fjärrvärmerör samt i applikationer inom försvaret. Utbyte av sådant material kan ta lång tid. Kunskaper om var och i vilka mängder de ozonnedbrytande ämnena finns samt ett korrekt omhändertagande av uttjänta material är viktiga för att förhindra utsläpp.

En utvärdering av hur mycket klorfluorkarboner (CFC) som återvinns ur byggisolering har visat att 90 procent av klorfluorkarboner i byggisolering inte omhändertas³⁶. Riktad information till företag i bygg-, rivnings- och avfallsbranschen i Skåne skulle kunna öka medvetenheten om de här problemen på ett tydligare sätt. *Naturvårdsverkets* vägledning är ett stöd i det här arbetet.

Avvecklingen av ozonnedbrytande ämnen i kyl-, klimat- och värmepumpsanläggningar går framåt och ämnena har stadigt minskat sedan

³⁵ Naturvårdsverket, *Wienkonventionen för skydd av ozonskiktet*. [Här är länk till källan](#).

³⁶ WSP. *Utvärdering av återvinning av CFC i byggisoleringsmaterial*, 2013

användningsförbudet för klorflourkarboner trädde i kraft 1999 och sedan förbud mot påfyllning av mjuka klorflourkolväten började gälla 2002. Endast en mindre del av anläggningarna innehåller idag klorflourkolväten och omhändertagandet sker reglerat. De nationella utsläppen av ozonnedbrytande ämnen består i stort sett uteslutande av utsläpp av klorflourkarboner från befintliga och uttjänta produkter. Dessa utsläpp minskar kontinuerligt.

En viktig insats är att undersöka och förhindra illegal handel och införsel/utförsel av ozonnedbrytande ämnen, till exempel genom export av kylmöbler som innehåller ozonnedbrytande ämnen till länder i Asien och Afrika där avfallet inte omhändertas på ett miljöriktigt sätt.

Sammantaget krävs såväl ytterligare insatser för den kvarvarande användningen och omhändertagandet av förbrukade produkter innehållande ozonnedbrytande ämnen som en beredskap för att nya ozonnedbrytande ämnen produceras och släpps ut i atmosfären.

9 Säker strålmiljö Skåne län

9.1 Sammanfattning för Säker strålmiljö - Skåne län

Antalet hudcancerfall i Skåne fortsätter att öka. En olycka i ett kärnkraftverk i annat län eller land skulle medföra risk för omfattande exponering av joniserande strålning. Länsstyrelsen arbetar med beredskap avseende utsläpp av radioaktiva ämnen och Lunds kommun arbetar med att ta fram en beredskapszon för European Spallation Source (ESS) i Lund. Den dagliga exponeringen från magnetfält och UV-strålning kan minskas via arbetsmiljöregler och information till allmänheten.

9.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Säker strålmiljö - Skåne län

Miljömålet Säker strålmiljö bedöms endast på nationell nivå.

9.3 Åtgärdsarbete för Säker strålmiljö - Skåne län

Miljömålsarbetet inom *Säker strålmiljö* bedöms ha störst påverkan på Mål 3 *Hälsa och välbefinnande*, i *Agenda 2030*³⁷. Kopplingar kan även göras till de globala målen 6, 8, 9, 11, 12 och 14.

9.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- På regional nivå arbetar *Länsstyrelsen Skåne* med beredskap med avseende på utsläpp av radioaktiva ämnen. Det är ett ständigt pågående arbete och beredskapen är inriktad på att hantera dels större utsläpp av radioaktiva ämnen som är av sådan omfattning att det behövs skyddsåtgärder för allmänheten, dels situationer då överhängande fara för ett sådant utsläpp föreligger. Det är i dagsläget svårt att bedöma riskbilden för terror eller olyckor med herrelösa strålkällor. *Länsstyrelsen Skåne* samarbetar regionalt med polis, räddningstjänst och *Region Skåne* inom området *Farliga ämnen* som även omfattar olyckor med strålkällor.

9.3.2 Åtgärder på kommunal nivå

- Lunds kommun arbetar med att ta fram en beredskapszon för European Spallation Source (ESS) i Lund, eftersom Strålsäkerhetsmyndigheten beslutat placera anläggningen i beredskapskategori 2.
- Ett exempel på en kontinuerligt pågående åtgärd för att minska exponeringen av UV-strålar från solen är att det redan i planeringsstadiet planläggs för skuggiga platser på skolgårdar och offentliga platser.

9.3.3 Övriga åtgärder

- En nationell resurs för avancerad indikering³⁸ finns placerad i Malmö. *Räddningstjänsten Syd* har inlett arbetet med att bygga upp förmågan att hantera ett

³⁷ Läs mer om de Globala målen på [globala målen.se](#). [Här är länk till källan](#).

³⁸ Det finns tre enheter för avancerad indikering i landet. De är placerade vid Storstockholms brandförvar, Räddningstjänsten Storgöteborg samt Räddningstjänsten Syd. De är en nationell förstärkningsresurs som syftar till att ge snabbt stöd med att analysera okända kemikalier, både gaser, vätskor och fasta ämnen. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, har ett avtal med respektive räddningstjänst angående drift och underhåll.

utsläpp av radioaktiva ämnen från ESS och länsstyrelsen som tillsynsmyndighet för räddningstjänsten följer arbetet.

- Ett pilotprojekt med teledermatoskopi där vårdcentralerna ska kunna skicka teledermatoskopibilder till hudenheterna på pigmentförändringar de är osäkra på. Därigenom kommer färre patienter att behöva remitteras in till hudenheterna och de med melanom bli snabbare omhändertagna.
- Det pågår också arbete kring familjer med ärftlig mutation som kraftigt ökar risken för melanom.

9.4 Tillstånd och målbedömning för Säker strålmiljö - Skåne län

Inga förändringar har skett sedan förra året. Nationellt bedöms miljö kvalitetsmålet delvis kunna nås till år 2020. Allvarligt är att antalet fall av hudcancer fortsätter att öka i hela landet. Miljö kvalitetsmålets komplexitet innebär att det inte går att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön.

9.4.1 Individens exponering för skadlig strålning och utsläpp av radioaktiva ämnen.

För strålning från kärnkraft, transporter av farligt gods och arbetsmiljöer där strålende material hanteras kan *Länsstyrelsen Skåne* sätta in förebyggande och skyddande åtgärder med stöd av lagstiftning.

Risken för utsläpp av radioaktiva ämnen har minskat sedan kärnkraftverket i Barsebäck stängdes ned. För närvarande körs servicedrift på verket, och allt högradioaktivt avfall är borta. Det mellanradioaktiva avfallet monteras ned, mellanlagras i slutna behållare och ska i framtiden bortföras till slutförvaring. *Strålsäkerhetsmyndigheten* har bedömt att riskerna av nedmonteringen är hanterbara. Den 1 juli 2016 invigde *Barsebäck Kraft AB* (BKAB) sitt temporära interndelslager där reaktordelarna från B1 och B2 ska förvaras i väntan på att anläggningen *Slutförvaret för kortlivat radioaktivt avfall* (SFR) står färdig vid Forsmark. Nedmontering av mellanradioaktivt material, såsom delar från reaktorerna, sker nu när det nya mellanlagret blivit färdigställt.

På lokal nivå har kommunerna en viss beredskap att hantera mindre utsläpp av radioaktiva ämnen inom kommunen och länet.

9.4.2 Hudcancer orsakad av UV-strålning

Antalet hudcancerfall i Skåne fortsätter öka³⁹, och antalet nya fall årligen i Skåne ligger över riksgenomsnittet. Den allvarligaste formen, malignt melanom, är en elakartad tumörsjukdom som lätt bildar metastaser vilket medför att sjukdomen sprider sig i kroppen. Skivepitelcancer är en mindre farlig hudcancerform.

Solens UV-strålning är den främsta orsaken till hudcancer. Upprepade brännskador av solen, särskilt under barn- och ungdomsåren, ökar risken för malignt melanom. Befolkningen är medveten om riskerna med UV-strålning idag, men ökningen av cancerfall kan bero på att det kan gå många år innan cancer utvecklas. Att ändra människors attityd och beteende gentemot sol och UV-strålning tar tid men är

³⁹ Miljömålsindikatorn Hudcancerfall i Skåne på sverigesmiljomal.se. [Här är länk till källan.](#)

grundläggande för att uppnå preciseringen. Information och råd om solning finns bland annat på Strålsäkerhetsmyndighetens webbplats⁴⁰

Utomhusarbete medför ökad risk för skivepitelcancer och drabbar oftast de delar av huden som är mest utsatta för solen, som ansiktet, ytterörat, handryggen eller en kal hjässa.

Sjukdomsstatistiken beskrivs genom så kallad åldersstandardiserad incidens, det vill säga antal diagnosticerade fall av hudtumörer per 100 000 invånare och år ålderskorrigerat till befolkningen år 2000. I Skåne var den åldersstandardiserade incidensen för malignt melanom 45 för kvinnor och 57 för män år 2018, figur 5.

För skivepitelcancer var den åldersstandardiserade incidensen 65 för kvinnor och 125 för män år 2018. Antalet fall varierar mellan åren och är generellt sett vanligare hos män, figur 6.

Kommunernas tillsyn på solarier omfattar kontroll av att rätt typ av lysrör används, lysrörens ålder och kondition, samt att de som solar solarium får den information de behöver innan de solar. *Strålsäkerhetsmyndigheten* avråder alla, men särskilt personer med ljus och känslig hy, att sola solarium. Åldersgräns på solariesolande har införts i Sverige.

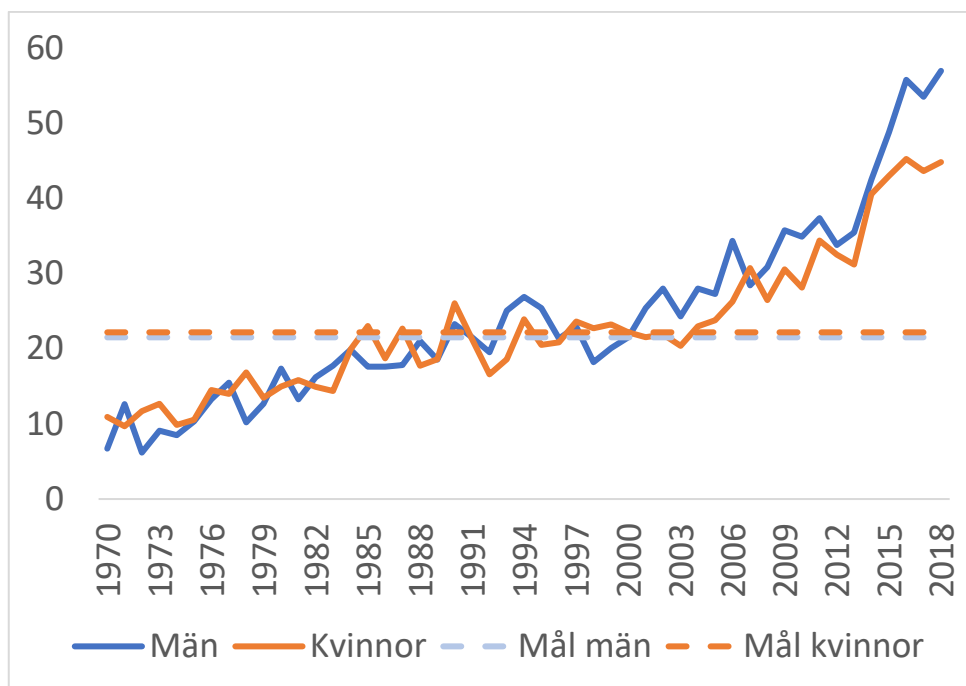
9.4.3 Exponering för elektromagnetiska fält

Allmänhetens exponering för elektromagnetisk strålning är för de flesta användningsområden mycket låg jämfört med gällande referensvärden. Dagens samhällsutveckling kommer att generera mer elektromagnetisk strålning, i vissa fall kan dock ny förbättrad teknik innebära att exponeringen istället minskar.

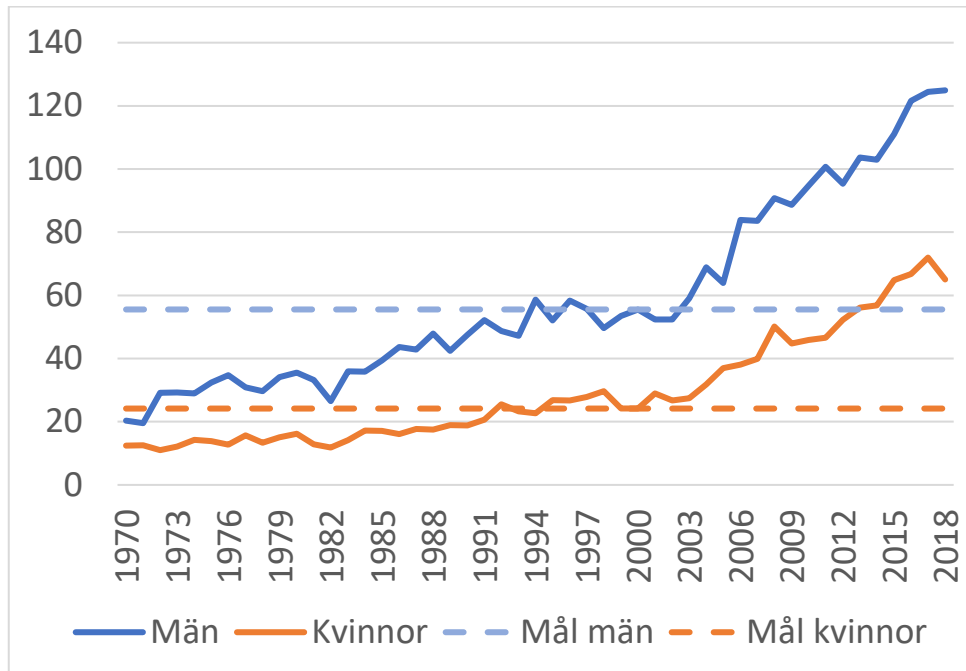
Ett stort antal vetenskapliga studier har undersökt hälsoeffekter i relation till elektromagnetiska fält kring elledningar. Det råder idag stor enighet om hur starka magnetfält som krävs för att ge upphov till omedelbar påverkan, till exempel nerv- och muskelretningar. Styrkan på dessa magnetfält ligger långt över vad som normalt finns i vår omgivning. Däremot finns det osäkerhet kring barnleukemi och exponering för magnetfält från kraftledningar. Det är viktigt att lokalisera kraftledningar och mobilmaster så de i möjligaste mån påverkar människor så lite som möjligt, speciellt med tanke på att flera områden i Skåne är tätbefolkade.

När det gäller allmänhetens exponering för elektromagnetiska fält från mobiltelefoner, kraftledningar och elektriska apparater rekommenderar *Strålsäkerhetsmyndigheten* att försiktighetsprincipen tillämpas, det vill säga att onödigt exponering bör undvikas. I dagsläget är det svårt att bedöma risken för strålning från elinstallationer och apparater såsom mobilmaster, mobiltelefoner och wifi. Bedömningsunderlaget behöver utvecklas i takt med att forskningen inom området går framåt.

⁴⁰ Informationsmaterial om solen och solning på Strålsäkerhetsmyndighetens webbplats. [Här är länk till källan.](#)

Figur 5: Antal diagnostiserade fall av malignt melanom per 100 000 invånare och år i Skåne under åren 1970-2018 (ålderskorrigerat till befolkningen år 2000). Enligt preciseringen om ultraviolett strålning för Säker strålmiljö ska antalet årliga fall av hudcancer orsakade av UV-strålning vara lägre än år 2000. Källa: Socialstyrelsens Statistikdatabas för cancer. [Här är länk till källan.](#)

Figur 6: Antal diagnostiserade fall av tumör i huden, ej malignt melanom per 100 000 invånare och år i Skåne under åren 1970-2018 (ålderskorrigerat till befolkningen år 2000). Enligt preciseringen om ultraviolett strålning för Säker strålmiljö ska antalet årliga fall av hudcancer orsakade av UV-strålning vara lägre än år 2000. Källa: Socialstyrelsens Statistikdatabas för cancer. [Här är länk till källan.](#)

10 Ingen övergödning Skåne län

10.1 Sammanfattning för Ingen övergödning - Skåne län

I Skåne pågår ett mycket aktivt arbete mot övergödning som är ett av länets största miljöproblem. Ökad tillsyn av avloppsreningsverk och små avlopp, anläggande av våtmarker, tvästegsdiken, strukturskalkning, reduktionsfiske är åtgärder som genomförts. Inom jordbruket har bättre anpassad gödsling och utfodring samt odling av fånggrödor bidragit till att minska läckage av näringsämnen. Åtgärderna har lett till att halterna i sjöar och vattendrag överlag minskar men tyvärr ser vi inte samma trend i havet.

10.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Ingen övergödning - Skåne län

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljökvalitetsmålet till 2020? NEJ

10.3 Åtgärdsarbete för Ingen övergödning - Skåne län

10.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram för vatten⁴¹ riktar sig till myndigheter och kommuner och anger vilka åtgärder som behöver genomföras för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska följas. Länsstyrelsen Skåne ställer krav vid tillsyn och prövning av miljöfarliga verksamheter så att miljökvalitetsnormerna följs, prioriterar åtgärder och rådgivning inom lantbruket. Länsstyrelsen Skåne vägleder och stöttar också kommunerna inom olika områden, till exempel inom deras tillsynsarbete och översikts- och detaljplanering.
- Länsstyrelsen Skåne har under 2020, genom medlen från extrasatsningen mot övergödning inom anslag 1:11⁴², fortsatt arbeta med pådrivande och uppsökande verksamhet för att öka åtgärdstakten mot övergödningen. Detta har resulterat i att flera våtmarksprojekt har identifierats och projekterats. Vidare kommer en strategi för det kommande arbetet mot övergödning att tas fram, en utredning kring belastning från diffusa källor samt uppföljning av strukturskalkning att genomföras och kommunala avloppsreningsverk kommer att genomföra projekt för att identifiera bräddningspunkter och bräddningsorsaker, samt även fysiskt åtgärda en bräddningspunkt.
- Under våren 2020 drogs en stor del av medlen till våtmarker inom landsbygdsprogrammet (LBP) in på grund av en felaktig prognos hos Jordbruksverket. Budgeten för hela programperioden 2014–2020 skars då ner med en tredjedel för Skånes del. Endast de pågående projekt som behöver finansiering under året kommer att kunna ges stöd. Övriga projekt där förberedelser pågått, ibland under flera år, står nu utan finansiering. Signalerna är att pengarna kommer att återföras under 2021, men förtroendet för

⁴¹ Vattenmyndigheterna, *Distriktens åtgärdsprogram*. [Här är länk till källan](#).

⁴² Havs- och vattenmyndigheten, *Havs- och vattenmiljöanslaget*. [Här är länk till källan](#).

myndigheterna har påverkats negativt. Våtmarksanläggning bygger på frivillighet hos markägarna och då blir effekterna av ett skadat förtroende stora. Under förutsättning att pengarna återförs och att kontinuiteten bibehålls, så kan arbetet åter ta fart. Det är viktigt att det inte blir något glapp mellan programperioderna när det nya landsbygdsprogrammet införs.

- Totalt har 38 våtmarker på sammanlagt 126 hektar anlagts i Skåne sedan förra årets uppföljning. Finansieringen kommer främst från Landsbygdsprogrammet, LOVA-medel (Lokala vattenvårdsprojekt) och LONA-medel (Lokala naturvårdsprojekt).
- Skåne har landets största anslutning till Greppa Näringen. Aktiviteterna har i viss mån stagnerat under senare år, men utvecklingen har nu dessbättre vänt och det syns en ökad omfattning för både enskild rådgivning och gruppaktiviteter.

10.3.2 Åtgärder på kommunal nivå

- I länet finns ett flertal aktiva vattenråd. Vattenråden arbetar avrinningsområdesvis vilket innebär att samarbete sker över kommungränserna och åtgärder görs där de bäst behövs inom avrinningsområdet.
- Av totalt 22,1 miljoner kronor som beviljats till externa projekt genom LOVA under 2020, har 19,2 miljoner kronor gått till olika åtgärder för att minska övergödningen.
- Inom våtmarkssatsningen i LONA (Den lokala naturvårdsatsningen) har under hösten 2019 4,6 miljoner kronor beviljats i bidrag till skånska kommuner. Huvudsakligen gäller projekten nyanläggning av våtmarker, inklusive förarbeten, vilka totalt för hela satsningen väntas resultera i ytterligare cirka 20 hektar våtmark under de kommande fyra åren, men projekten innefattar också andra typer av åtgärder som kan stärka landskapets förmåga att hålla kvar vatten i syfte att klara av torka och översvämningar eller som kan bidra till en ökad grundvattenbildning.
- I Skåne har åtgärdssamordnare utsetts i fyra pilotområden inom LEVA-satsningen (Lokalt engagemang för vatten)⁴³. 2020 har arbetet gått in i en fas med aktivt åtgärdsarbete och redan lett till några åtgärdsprojekt som sökt LOVA-stöd. Inom LOVA har Länsstyrelsen Skåne prioriterat att bevilja ansökningar om ytterligare tre åtgärdssamordnare.

10.4 Tillstånd och målbedömning för Ingen övergödning - Skåne län

Det är inte möjligt att nå miljökvalitetsmålet till 2020 med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder. Det går inte heller att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön. Utsläppen ökar inte längre. Men trots att halterna i sjöar och vattendrag överlag minskar⁴⁴ så ser vi inte samma trend i havet. Problemet är omfattande, det krävs betydligt fler och mer kraftfulla åtgärder och styrmedel, både på nationell och internationell nivå.

⁴³ Havs- och vattenmyndigheten, *Lokalt åtgärdsarbete mot övergödning*. [Här är länk till källan](#).

⁴⁴ Länsstyrelsen Skåne, *Transporter av fosfor och kväve från skånska vattendrag. Tillstånd och trender till och med 2016*. [Här är länk till källan](#).

10.4.1 Påverkan på havs- och landmiljö

Övergödningen är ett av de största miljöproblemen i länet och en stor del av Skånes vatten är kraftigt påverkade av övergödning. Totalt står jordbruket för den största delen av näringstillförseln, men även avloppsreningsverk och enskilda avlopp bidrar med kväve och fosfor.

Skåne är ett jordbruksintensivt län med störst andel jordbruksmark i landet. Många åtgärder genomförs för att minska näringsämnesläckage men samtidigt är det viktigt att komma ihåg att det inte går att odla mark helt utan utsläpp.

Inom jordbruket har bättre anpassad gödsling och utfodring, odling av fånggrödor, anläggning av våtmarker och andra vattenvårdande åtgärder bidragit till minskade näringsförluster. Tyvärr finns det idag betydligt mindre pengar än tidigare i nya Landsbygdsprogrammet till vattenvårdsåtgärder, trots att intresset för åtgärder fortfarande är stort.

Övergödningen är även starkt sammankopplad med den fysiska påverkan på våra vatten. Historiska åtgärder som sänkta sjöar, uträtade vattendrag och dikade våtmarker har försämrat naturens förmåga att fånga upp näring innan den når Östersjön. Åtgärder för att fördröja vattnets väg ut mot havet och för att skapa större vattenmagasin i landskapet är viktiga.

2018 års extremt torra väder har lett till ett ökat intresse för att anlägga bevattningsdammar. Om dräneringsvatten leds till bevattningsdammarna uppkommer en naturlig recirkulation av växtnäring, och om man genom bevattning kan höja skörden finns här en stor potential att minska växtnäringsförluster, inte minst under extrema torrår.

Trots att utsläpp av oorganiskt kväve till luft och nedfall via nederbörden har minskat de senaste 20 åren är belastningen på skogsmark fortfarande högre än vad skogen tål.

10.4.2 Tillstånd i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten

En stor andel av vattendragen, sjöarna och kustvattnen i Skåne uppnår inte god status med avseende på näringsämnen enligt EU:s Ramdirektiv för vatten⁴⁵. Se även figur 7.

För att öka kunskapen om sambandet mellan odling och växtnäringsförluster har Länsstyrelsen Skåne låtit göra en utvärdering från undersökningar som har gjorts i ett jordbruksdominerat område sedan år 1983. Utvärderingen visar att både halten och transporten av kväve minskat under framför allt de senaste tio åren⁴⁶. Det finns visst statistiskt stöd för att åtgärder och förändringar inom jordbruket, samt ökad anslutning till rådgivningsprojektet Greppa näringen, har bidragit till denna minskning⁴⁷.

Den långa uppehållstiden för vattnet i Östersjön, upp till 30 år, gör att de näringsämnen som belastar havet stannar kvar under lång tid. Ett annat problem i

⁴⁵ Sveriges miljömål, *Status för näringsämnen enligt vattenförvaltningsförordningen*. [Här är länk till källan](#).

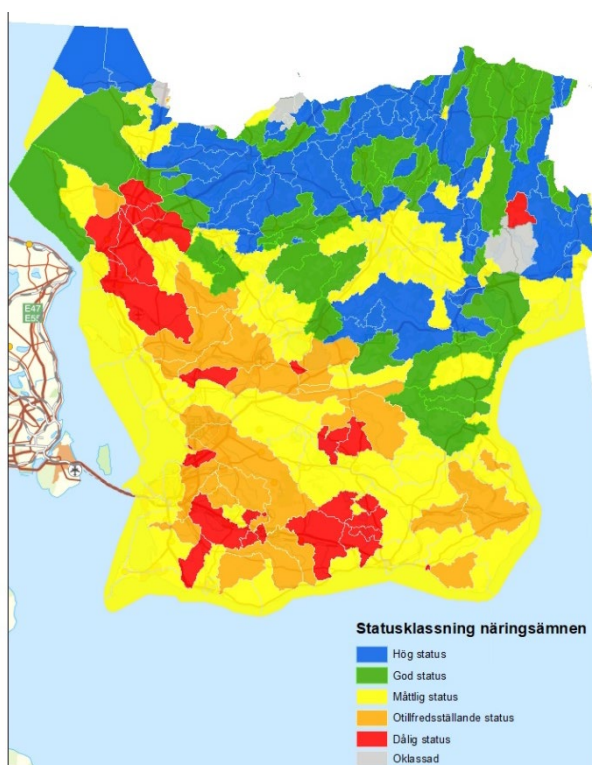
⁴⁶ Länsstyrelsen Skåne, *Minskande trend av näringsläckage från jordbruksmark* (2018). [Här är länk till källan](#).

⁴⁷ Fölster, J., Kyllmar, K., Wallin, M., & Hellgren, S., *Kväve- och fosfortrender i jordbruksvattendrag* (2012). [Här är länk till källan](#).

Östersjön och även i många sjöar är att bottenarna läcker fosfor som lagrats under lång tid av utsläpp, så kallad interngödning. Goda bestånd av stora rovfiskar är viktiga för att balansera ekosystemen och motverka övergödningseffekter⁴⁸. Dessvärre har främst fiskeförvaltningen utarmat dessa bestånd i såväl västra Östersjön som östra Östersjön och därmed även deras viktiga ekosystemfunktioner^{49, 50}.

Även det skånska grundvattnet är påverkat av mänsklig aktivitet såsom jordbruk och avlopp. Kvalitetsproblemen i grundvatten hänger ihop med en stor näringsbelastning men även stor sårbarhet med delvis genomsläppliga jordar och otillfredsställande vattenskydd.

Enligt Länsstyrelsen Skånes miljöövervakning av grundvatten är nitrathalten högre än två milligram/liter i cirka 40 procent av proven, något som i allra högsta grad visar på mänsklig påverkan eftersom de naturliga halterna kväve är mycket låga i grundvatten. Det krävs att de åtgärder som föreslås i åtgärdsprogrammet inom vattenförvaltningen motsvaras av stödformer för genomförande om avsikten är att de ska genomföras på frivillig basis.

Figur 7: Statusklassning för näringsämnen i ytvattenförekomster under vattenförvaltningens tredje förvaltningscykel 2016-2021. Källa : VISS (Vatteninformationssystem Sverige). [Här är länk till källan.](#)

⁴⁸ Forskning.se, *Rovfiskar kan motverka övergödning*. [Här är länk till källan.](#)

⁴⁹ ICES. 2019. Cod (*Gadus morhua*) in subdivisions 24-32, eastern Baltic stock (eastern Baltic Sea). In Report of the ICES Advisory Committee, 2019, cod.27.24-32. [Här är länk till källan.](#)

⁵⁰ ICES. 2019. Cod (*Gadus morhua*) in subdivisions 22-24, western Baltic stock (western Baltic Sea). In Report of the ICES Advisory Committee, 2019, cod.27.22-24. [Här är länk till källan.](#)

11 Levande sjöar och vattendrag Skåne län

11.1 Sammanfattning för Levande sjöar och vattendrag - Skåne län

Livsmiljöer och arter har förstörts eller skadats av bland annat exploatering, rensningar, vattenuttag, övergödning och bekämpningsmedel. Det strandnära byggandet är fortsatt högt i Skåne. Enbart 17 procent av de bedömda skånska ytvattenförekomsterna uppnår god status. Åtgärdsarbetet har intensifierats för att återskapa mer naturliga flöden och vattenmiljöer, med möjlighet för fisk och andra organismer att vandra fritt i vattensystemen. Skydd av sjöar och vattendrag har prioriterats, men arbetet går för långsamt.

11.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Levande sjöar och vattendrag - Skåne län

- Trenden för utvecklingen i miljön är OKLAR
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2020? NEJ

11.3 Åtgärdsarbete för Levande sjöar och vattendrag - Skåne län

11.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Skydd av sötvattensmiljöer går trögt i Skåne. Under det gångna året har dock musselförande vatten skyddats (direkt eller indirekt) genom beslut om naturreservat i Lyngsjön (Vramsån)⁵¹, på Linderödsåsens nordsluttning⁵² och i delar av Klingstorpabäcken⁵³ samt biotopskydd i en mindre del av Bråån⁵⁴. Det är viktigt för både flodpärlmusslans och den tjockskaliga målarmusslans fortlevnad att Länsstyrelsen går vidare med att utvidga skyddet i övriga delar av de två sistnämnda vattnen. I övrigt har sötvattensmiljöer inte skyddats specifikt, utan enbart inkluderats vid bildandet av reservat med andra syften än vattenmiljöerna. Cirka 9 procent av Skånes ytvattenareal omfattas av områdesskydd. Mindre än 2 procent av Skånes totala skyddade areal består av ytvatten (se figur 8), varav endast en bråkdel utgörs av de mest skyddsvärda vattnen, vilka är kraftigt eftersatta.
- *LIFE Connects* är ett vattenrestaureringsprojekt där miljöanpassning av vattenkraftverk och biotopvårdande åtgärder ska ge bättre vattenkvalitet, fria vandringsvägar och förbättrade livsmiljöer för hotade arter. Detta ska stärka bestånden av havsnejonöga, lax och ål samt flodpärlmussla och tjockskalig målarmussla. Genomförandet av åtgärder har påbörjats i Skåne (Rönne å, Helge å och Verkeån), Blekinge och Kalmar län. Projektet ska bedrivas under perioden 2019–2025. Aktörer förutom de berörda länsstyrelserna och Havs- och

⁵¹ Länsstyrelsen Skåne. Information om naturreservatet Lyngsjö. [Här är länk till källan](#).

⁵² Länsstyrelsen Skåne. Information om naturreservatet Linderödsåsens nordsluttning. [Här är länk till källan](#)

⁵³ Länsstyrelsen Skåne. Information om naturreservatet Klingstorpabäcken. [Här är länk till källan](#).

⁵⁴ <https://skyddadnatur.naturvardsverket.se>

Vattenmyndigheten är Klippans kommun, Sportfiskarna, Uniper och Karlstad universitet⁵⁵.

- I Osbysjön har malen återetablerat sig efter 50 års frånvaro, vilket konstaterades vid en första kartläggning av beståndet genom att 302 småmalar märkts med ”chip” och återfångats under perioden 2019–2020. Inventeringen utfördes inom ramen för åtgärdsprogrammet för hotade arter⁵⁶. Se figur 9.
- *Projektet Finjasjön - en balansakt mellan bra och dåligt tillstånd - vad är droppen?* är ett samarbete mellan Länsstyrelsen Skåne och Hässleholms kommun, med stöd av Havs- och vattenmyndigheten inom ramen för *Stärkt lokalt åtgärdsarbete mot övergödning*. Projektet pågår till och med 2020. Under året har sedimentproppar undersökts med avseende på näringsinnehåll⁵⁷. Syftet är att undersöka hur stor näringsbelastningen från externa och interna källor får vara om Finjasjön ska uppnå god status, utreda de försämringar som observerats under senare år, samt ta fram åtgärdsförslag för sjön och i tillrinningsområdet.
- Länsstyrelsen Skåne har tillsammans med flera län, som deltog i tillsynskampanjen av bevattningsuttag 2019, bidragit med den kunskap och erfarenhet som erhållits samt lämnat förslag på hur vattenuttagsdata kan samlas in och hur tillsynen kan förbättras. Länsstyrelsen Gotlands län har på uppdrag av SMHI sammanställt detta i en promemoria.
- Restaureringsarbetet i Skåne är fortsatt intensivt tack vare en generös tilldelning av pengar från Havs- och vattenmyndighetens 1:11-anslag. Ett 20-tal restaureringsåtgärder har genomförts, framför allt i form av borttagande av vandringshinder och biotopvård där block återförts och träd planterats. I tre projekt har funktionella svämplan i delar av Råån, Vege å och Höje å⁵⁸ återskapats. Under 2020 har Länsstyrelsen Skåne beviljat cirka 22 miljoner kronor i bidrag till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) som bidrar till att förbättra vattenkvaliteten i sjöar och vattendrag. Stödet har bland annat gått till strukturstärkning, projektering och anläggande av våtmarker och tvåstegsdiken, restaurering av Tullstorpsån samt åtgärdssamordnare som ska driva åtgärdsarbetet i olika avrinningsområden. Våtmarkerna bidrar till att öka landskapets vattenhållande förmåga. Det pågår eller har utförts reduktionsfiske i Sövedsjön, Oppmannasjön, Råbelövssjön, Bälingsjön och Lyngsjön.
- Den nationella planen för omprövning av vattenkraft (NAP) beslutades 2020-06-25 av regeringen. Länsstyrelsen Skåne har påbörjat den regionala samverkansprocessen för prövning av kraftanläggningar i de större skånska vattnen som ska ske under perioden 2022–2024⁵⁹. Exempelvis pågår bildandet av samverkansgrupper, uppdatering av bevarandeplaner i berörda Natura 2000-områden, översyn av statusklassningar, samt framtagande av förbättrade kunskapsunderlag för bland annat vattenanknutna kulturmiljöer. Skåne arbetar dessutom aktivt med avvägningar av natur- och kulturmiljövärden i samband

⁵⁵ <https://lifeconnects.se/>

⁵⁶ Norra Skåne 2020-09-30, Malen – inget hot i Osbysjön. [Här är länk till källan.](#)

⁵⁷ Norra Skåne, 2020-05-11, Problemen kan botten i sedimenten. [Här är länk till källan.](#)

⁵⁸ Sydsvenskan 2020-10-04, Å-kommuner rustar för hundraårsregnet. [Här är länk till källan.](#)

⁵⁹ Havs- och vattenmyndigheten (2019), *Nationell plan för omprövning av vattenkraft*, [Här är länk till källan.](#)

med den nationella planen, tillsyns- och provningsärenden och restaurering av vattenmiljöer.

11.3.2 Åtgärder på kommunal nivå

- Arbetet med att begränsa spridning av och bekämpa den främmande arten sjögull fortsätter i Vita sjö (Stensåns vattenråd och Örkelljunga kommun, nu med stöd från LOVA) samt i Osbysjön, Svalövssjön, Råbelövssjön och Gårdssjön (Osby, Svalövs och Kristianstads kommun samt Länsstyrelsen, med särskild satsning från 1:11-anslaget).

11.3.3 Övriga åtgärder

- Institutionen för Akvatisk ekologi, Lunds universitet, återinventerar *Brincks fisken* under perioden 2019–2020. Professor Per Brinck elfiskade på 1960-talet Skånes vattendrag för att kartlägga fiskbestånden. Elfiskena upprepades på 1990-talet av Limnologiska institutionen. Uppföljningen sker således vart trettionde år och kan visa hur fiskbestånden ändrats över tid. I samband med den pågående återinventeringen tas även e-DNA-prov⁶⁰ i vattnet för att se om dessa kan ge svar på vilka fiskarter som förekommer i vattendraget⁶¹. Projektet finansieras av Länsstyrelsen Skåne och Formas.
- Projektet *En vik i Sjöriket Skåne* har hållit ett slutseminarium och flera rapporter med resultat och åtgärdsförslag för att minska övergödningen av Arkelstorpsviken i norra delen av Oppmannasjön har tagits fram⁶². Oppmannas Vånga Bygderåd och Kristianstad högskola driver projektet som finansieras av Leader Sydöstra Skåne och Havs- och fiskerifonden.

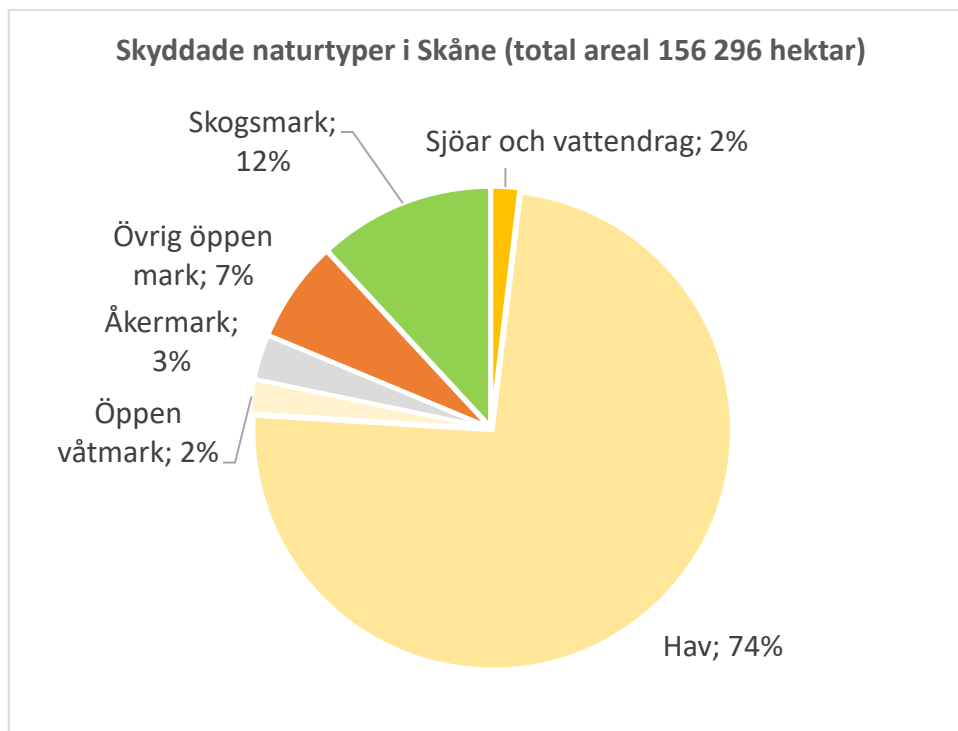

Figur 8: I Osbysjön har under 2019–2020 totalt 302 småmalar märkts med ”chip”, varav ca 100 har återfångats en eller flera gånger. Detta visar på att malarna har återetablerat sig i sjön. Foto: Mikael Svensson, MSnaturfakta.

⁶⁰ e-DNA (environmental DNA eller miljö-DNA) är de spår av DNA som organismer lämnar efter sig i miljön.

⁶¹ SVT Nyheter (2019), Skånes fiskebestånd kartläggs med elfiske och DNA-analyser. [Här är länk till källan.](#)

⁶² Sjöriket Skåne, Resultat och rapporter. [Här är länk till källan.](#)

Figur 9: Cirkeldiagrammet visar hur stor andel olika naturtyper utgör av den totala skyddade arealen i Skåne. Sötvattenarealen utgör mindre än 2 procent, där framför allt vatten utan högre skyddsvärden ingår.

Källa: Källa: VIC natur; Skyddade områden i naturvårdsregistret NMD-arealer. Utdrag 2020-10-23.

11.4 Tillstånd och målbedömning för Levande sjöar och vattendrag - Skåne län

Målet är inte möjligt att nå till 2020 med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder. Det går inte att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön. I Skåne är de flesta sjöar och vattendrag påverkade. 36 av 209 bedömda skånska vattenförekomster uppnår god ekologisk status, övriga har fått tidsfrist till 2021 respektive 2027 för att nå god ekologisk status. Många åtgärder genomförs och har intensifierats inom ramen för vattenförvaltningsarbetet. Samtidigt är Skånes ytvatten mycket hårt påverkade av markanvändningen. Trycket på vattennära boende är högt och strandområden exploateras. Detta tillsammans med att andelen hårdgjorda ytor ökar i Skåne gör att förutsättningarna för översvämningskontroll försämras. Rensning, bevattningsuttag, brist på funktionella skyddszoner, vattenkraft, övergödning och bekämpningsmedel är de största hoten. Sammantaget bidrar dessa faktorer till att målet är svårt att nå.

I Skåne har vädret under 2020 varit relativt normalt, ungefär som under föregående år. Trots det har den fortsatta återhämtningen efter 2018 års extrema torka med låga vattennivåer och flöden gått långsamt.

Skyddsområden saknas för flera av de viktigaste skånska ytvattentäkterna, och bildandet av nya områden går trögt. Skyddsområdet för Bolmen i Kronobergs län, skåningarnas viktigaste dricksvattenförsörjning, har ännu inte fastställts.

Länsstyrelsen Skåne arbetar vidare med förstärkt vattenskyddsarbete, tillsyn och framtagande av en regional vattenförsörjningsplan.

Bevarandestatusen är inte gynnsam för ål, havsnejonöga⁶³, flodkräfta och flera bottenlevande arter. Flodpärlmusslan saknar föryngring och riskerar att dö ut i Skåne. Ett nytt bestånd av flodpärlmussla har dock hittats där den har trots vara utdöd⁶⁴.

Skydd av värdefulla vatten behöver prioriteras upp då det tenderar att dra ut på tiden och är resurskrävande, eftersom det ofta innefattar många sakägare. Resursbehovet är fortsatt stort för att bygga upp kunskapen om värdefulla vatten och kulturmiljöer. Möjligheter till ekonomiska bidrag för anpassnings- och kompensationsåtgärder vid särskilt värdefulla vattenanknutna kulturmiljöer behöver skapas.

Funktionella skyddszoner behöver kunna bevaras och/eller etableras utmed vattendrag och sjöar. Det är önskvärt att Sverige inför ett generellt krav på skyddszoner med gräs, buskar och träd längs vattendrag. Dessa behöver behövsanpassas utifrån topografi och vattnets värden. Även svämområden, där vatten tillåts svämma och flöda fritt utan markbearbetning, behöver kunna avsättas.

⁶³ Corren.se, 18 oktober 2019. *Uråldrig fiskart nära att dö ut i Sverige*. [Här är länk till källan](#).

⁶⁴ Indikatorn Föryngring av flodpärlmussla på sverigesmiljomal.se. [Här är länk till källan](#)

12 Grundvatten av god kvalitet Skåne län

12.1 Sammanfattning för Grundvatten av god kvalitet - Skåne län

Tillgången till grundvatten är generellt sett god i Skåne, men vattnets kvalitet påverkas negativt av en rad olika verksamheter och i vissa områden råder konkurrens om vattnet. Regeringens dricksvattensatsning under åren 2018-2021 har lett till ett förstärkt åtgärdsarbete för att skydda de allmänna dricksvattentillgångarna, få bättre koll på vattenanvändningen, förbättra vattenhushållningen och trygga dricksvattentillgången. Åtgärderna behöver fortsätta om målet ska nås.

12.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Grundvatten av god kvalitet - Skåne län

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljökvalitetsmålet till 2020? NEJ

12.3 Åtgärdsarbete för Grundvatten av god kvalitet - Skåne län

12.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen Skåne har till följd av de extra medel i dricksvattensatsningen under 2018–2021 förstärkt arbetet med att skydda dricksvatten. Arbetet omfattar åtgärd 4 för länsstyrelserna i Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram⁶⁵ (se de fem nästkommande punkterna nedan).
- Länsstyrelsen Skåne har intensifierat arbetet med att inrätta vattenskyddsområden, genom samtal och information till kommuner. Länsstyrelsen håller på att besluta om 9 ansökningar om inrättande eller revidering av befintliga skyddsområden och skyddsföreskrifter, arbete med ytterligare 12 områden pågår. Länsstyrelsen Skåne har begärt uppgifter av kommunledningarna i länet om kommunernas tidsplan för att skydda oskyddade vattentäkter samt revidera gamla vattenskyddsområden och föreskrifter.
- Länsstyrelsen Skåne har under året bedrivit tillsyn av 39 vattenskyddsområden, främst i områden med risk för vattenbrist eller där gifter i grundvatten har hittats. För åren 2018–2020 har 64 vattenskyddsområden tillsynats, vilket motsvarar 80 procent av alla vattenskyddsområden som Länsstyrelsen har tillsynsansvar över.
- Länsstyrelsen Skåne har förstärkt tillsynsvägledningen till kommunerna för tillsyn av vattenskyddsområden och deltagit i ett Miljösamverkan Skåne-projekt om tillsyn inom vattenskyddsområden.
- Länsstyrelsen Skåne håller på att uppdatera den regionala vattenförsörjningsplanen för Skåne län från 2012. Syftet med planen är att synliggöra viktiga vattenresurser, så att skyddet av dessa kan beaktas i den fysiska planeringen.
- Länsstyrelsen Skåne har bedrivit tillsyn på grundvattenuttag som saknar tillstånd på Bjärehalvön för att få lantbrukarna att söka tillstånd för sina uttag.

⁶⁵ Vattenmyndigheterna i samverkan, Länsstyrelsen Kalmar, *Förvaltningsplan 2016–2021 för Södra Östersjöns vattendistrikt*. [Här är länk till källan](#).

- Länsstyrelsen Skåne har beviljat *Bidrag till åtgärder för en tryggad tillgång till dricksvatten* från anslag 1:11⁶⁶ till 17 nya projekt under 2020. Sammanlagt under 2019 och 2020 har Länsstyrelsen Skåne beviljat drygt 11,5 miljoner kronor i stöd till projekt som ska leda till bättre vattenhushållning och/eller tryggad dricksvattenförsörjning.
- I prövningar av miljöfarliga verksamheter föreslår Länsstyrelsen Skåne villkor som syftar till att säkerställa miljö kvalitetsnormerna för grundvatten, till exempel genom begränsat brytdjup för täktverksamheter och säkerställande av omättad zon (minst 3 meter) vid naturgrustäkter. Länsstyrelsen föreslår även villkor om kontrollprogram för kontroll av grundvatten.
- Länsstyrelsen Skåne har skickat ut en enkät till samtliga verksamhetsutövare med tillstånd till miljöfarlig verksamhet i länet, i syfte att kartlägga deras vattenförbrukning.
- Region Skåne har skickat en enkät om vattenförsörjning till skånska företag med målet att bygga upp kunskap och stödja konkreta insatser för förbättrad hantering av vattenavbrott och ökad vattneffektivitet.
- Inom ramen för miljöövervakningen följer Länsstyrelsen Skåne upp grundvattennivåer och grundvattenkemi⁶⁷.

12.3.2 Åtgärder på kommunal nivå

- I flertalet kommuner pågår arbete med att säkerställa skydd för dricksvattentäkter och med VA-planer (åtgärd 5 och 7 i Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram).
- Bromölla och Simrishamns kommuner har fått och Kristianstads och Svalövs kommuner har ansökt om nya tillstånd till uttag av grundvatten för kommunal vattenförsörjning. Tillstånden ger bättre överblick över vattenanvändningen och bättre koll på den kvantitativa statusen.
- Båstads kommun har gått med i Sydvatten för att trygga dricksvattenförsörjningen i kommunen och minska uttagen i förekomsten Bjäre som bedöms ha otillfredsställande kvantitativ status.
- Saxån-Braåns vattenråd håller på att anlägga cirka 12 hektar bevattningsvåtmarker hos intresserade markägare med stöd av LONA-våtmarkssatsningen och LOVA. Syftet är att hålla kvar vattnet i landskapet och avlasta yt- och grundvattenförekomsterna vid bevattning.
- Följande åtgärder medfinansieras med *Bidrag till åtgärder för en tryggad tillgång till dricksvatten* från anslag 1:11⁶⁸:
 - Sydvatten AB och Simrishamns kommun har genomfört informationskampanjer om hur man kan spara på vatten.

⁶⁶ Havs- och vattenmyndigheten, *Bidrag till åtgärder för en tryggad tillgång till dricksvatten*. [Här är länk till källan](#).

⁶⁷ Länsstyrelsen Skåne 2014:27, *Miljöövervakning i Skåne – Länsprogram för regional miljöövervakning 2015–2020*

⁶⁸ Havs- och vattenmyndigheten, *Bidrag till åtgärder för en tryggad tillgång till dricksvatten*. [Här är länk till källan](#).

- Sjöbo kommun har i samarbete med SGU gjort SkyTEM-mätningar⁶⁹ för att hitta en ny vattentäkt till bland annat Sjöbo tätort.
- Kristianstads kommun och VA Syd håller på att installera mätare för vattenkvalitet i ledningsnätet för att snabbare hitta kontaminerings av dricksvatten. Genom att man snabbare upptäcker och lokaliserar kontaminerings, behövs mindre vatten för spolning av ledningar.
- VA Syd arbetar med att utveckla en metod för att hitta vattenläckor i ledningsnätet genom satellitdata.
- NSVA tar fram en plan för hur vattnet i Båstad ska distribueras på bästa sätt för att motverka vattenbrist.
- Svedala kommun, NSVA, VA Syd och Sydvatten arbetar på olika sätt med frågan hur avloppsvatten kan återanvändas för att minska behovet av dricksvatten.

12.3.3 Åtgärder inom näringslivet

- Hushållningssällskapet Skåne testar, teknik för optimering av bevattning utifrån platsspecifika förutsättningar för att minska vattenbehovet inom jordbruket.

12.4 Tillstånd och målbedömning för Grundvatten av god kvalitet - Skåne län

Målet är inte möjligt att nå till 2020 med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder. Gifter i grundvattnet är tillsammans med påverkad kvantitet de största hindren för att målet ska nås. Det går inte att se någon tydlig riktning för utvecklingen i miljön.

12.4.1 Åtgärdsarbete behöver fortsätta

Det pågår mycket bra åtgärdsarbete som kommer att leda till bättre kvalitet och kvantitet, och på sikt kommer troligen målet att kunna uppnås om detta arbete fortsätter. Extrasatsningen under 2018-2021 har lett till ett förstärkt arbete med skydd av allmänna vattentäkter, tillsyn i vattenskyddsområden och tillsyn på vattenuttag. Satsningen behöver fortsätta om arbetet ska kunna bedrivas på samma nivå. Arbetet med att inrätta vattenskyddsområden behöver påskyndas ännu mer.

12.4.2 Kvantitativ status

I Skåne har grundvattennivåerna i både små och stora magasin legat under de normala under 2019-2020. Skåne är ett tätbefolkat och jordbruksintensivt län och mycket grundvatten används för bevattning, dricksvattenproduktion och industriändamål, som i vissa områden leder till konkurrens om vattnet. Grundvattenanvändningen i områden med risk för överuttag behöver minska till exempel genom bättre bevattningsteknik, anläggning av bevattningsdammar, effektivare vattenanvändning i industriprocesser, återanvändning av avloppsvatten, minskat läckage i ledningsnätet för att säkerställa en hållbar grundvattenanvändning. I dagsläget saknas incitament för företag att investera i detta.

⁶⁹ SGU, *Helikopterburna mätningar som genererar information om utbredning av grundvattenförande jordlager och bergarter*. [Här är länk till källan](#).

Klimatförändringarna riskerar att försämra grundvattnets kvalitet och kvantitet. Länsstyrelsen Skåne kommer därför inom ramen för tillståndsansökningarna om vattenuttag fortsätta att yrka på att tillstånden tidsbegränsas. En större vikt behöver läggas vid vattenbalansberäkningar och inteckningsgrad vid tillståndsansökningarna.

12.4.3 Behov av utökad övervakning

I den senaste statusklassningen har 13 av de 205 bedömda grundvattenförekomsterna i Skåne bedömts ha otillfredsställande kemisk status och en förekomst otillfredsställande kvantitativ status. Vid otillräckligt underlag har statusen klassats som god. Tillförlitligheten bedöms i de flesta fall som låg eller medel, vilket innebär stora osäkerheter kopplade till statusklassningen. Grundvattenberoende ekosystem har för första gången ingått i statusklassningsarbetet, men kunskapsluckorna är fortfarande stora. Övervakningen av både grundvattennivåer och grundvattenkemi behöver utökas och resultaten rapporteras in till SGU.

13 Hav i balans samt levande kust och skärgård Skåne län

13.1 Sammanfattning för Hav i balans samt levande kust och skärgård - Skåne län

I havsmiljön kvarstår problem med övergödning, svaga fiskbestånd, obalans i ekosystem, gifter, skräp och exploatering. Ökad kunskap om var natur- och kulturvärden finns, hur de mår och om lämpliga åtgärder, skulle göra havsmiljöförvaltningen effektivare. Fisket och verksamheter som påverkar fiskbestånd behöver miljöanpassas och områdesskydden behöver bli fler och bättre. Uttag, utsläpp och fysisk påverkan måste styras av vad havsmiljön faktiskt tål och fokus på övervakning och åtgärder måste öka.

13.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Hav i balans samt levande kust och skärgård - Skåne län

- Trenden för utvecklingen i miljön är OKLAR
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2020? NEJ

13.3 Åtgärdsarbete för Hav i balans samt levande kust och skärgård - Skåne län

Många mindre, och enstaka större, åtgärder genomförs, men i jämförelse med pågående miljöpåverkan och kvarvarande effekter av historisk påverkan, är åtgärdsarbetet alldeles för litet.

13.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Det nya statliga naturreservatet *Skånska Kattegatt* vann laga kraft i juli⁷⁰ och stärker områdets skydd för fåglar, däggdjur, fisk och bottenmiljöer, bland annat genom att bottenrålösbudet blir permanent.
- Västskulälänen har tagit fram en gemensam strategi för Västerhavet.⁷¹ Strategin listar skyddsvärda områden, värden, hot och åtgärder, samt lyfter några av länens övergripande principer för havsmiljöarbetet.
- Länsstyrelsen Skåne och Helsingborgs kommun har botteninventerat ett stort område öst och norr om Ven, vilket gett ökad kunskap om arter, habitat samt tillståndet i reservatet Knähaken⁷².
- Flera fiskarter som vandrar mellan hav och vattendrag har viktiga roller i havet. Under året har 17 biotopvårdande och sju vandringsfrämjande åtgärder genomförts i skånska vattendrag⁷³, till största del statligt finansierade med fiskevårdsbidrag⁷⁴.

⁷⁰ Informationssida om naturreservatet Skånska Kattegatt. [Här är länk till källan.](#)

⁷¹ Länsstyrelsen Skåne, *Strategi för skydd och förvaltning av marina arter och miljöer i Västerhavet*. [Här är länk till källan.](#)

⁷² Inventering vid Ven och Knähakens marina reservat, rapport. [Här är länk till källan.](#)

⁷³ Muntlig referens – Lukas Österling, Länsstyrelsen Skåne.

⁷⁴ Havs- och vattenmiljöanslaget (1:1-medel). [Här är länk till källan.](#)

- Projektet *LIFE Coast Adapt*⁷⁵ testar hållbara metoder för minskad kusterosion i Skåne, till exempel ålgräsplantering, skapande av rev, sandtillförsel och borttagande av olämpliga strukturer.
- Länsstyrelsen Skåne och kommunerna arbetar med riskhanteringsplaner för de sju, av MSB utpekade, områdena med risk för översvämning i Skåne.⁷⁶
- Kuststädning har skett i reservaten Kullaberg och Jonstorp-Vegeåns mynning i nordvästra Skåne. Städningen finansierades av Höganäs kommun och utfördes av Länsstyrelsen Skåne.⁷⁷
- Länsstyrelsen Skåne har förbättrat vandringsleder vid naturreservatet Gropahålet norr om Helgeåns mynning i Hanöbukten för att gynna friluftslivet.
- Länsstyrelsen Skåne håller på att ta fram en gemensam förvaltningsplan för Skånes marina skyddade områden.
- Ålyngel har satts ut på flera skånska lokaler, till exempel i havet vid Arild och i Vombsjön ovanför kraftverken i Kävlingeåsystemet. Utsättningarna finansierades av europeiska fiskerifonden, statliga medel, fiskeavgiftsmedel och ålfonden.
- Länsstyrelsen Skåne slutför i år kartläggningen av klimatförändringarnas påverkan på kulturlämningar i Skåne. Fokus ligger särskilt på effekter från höjda havsnivåer och temperaturer, samt erosion.⁷⁸
- Kustlänsstyrelserna har tagit fram en förstudie om friluftsliv i havsplaneområdet⁷⁹.
- Länsstyrelsen Skåne har påbörjat regeringsuppdraget att utreda ökat skydd av Öresund⁸⁰.

13.3.2 Åtgärder på kommunal nivå

- Lokala vattenvårdsbidrag (LOVA) har under året medfinansierat 126 hektar våtmarker i Skåne⁸¹ vilka bidrar till minskade näringsnivåer i vattendrag, sjöar och hav.
- I Malmö invigdes i april Naturum Öresund som har fokus på havsmiljön.⁸²

13.3.3 Övriga åtgärder

- Under 2020 stoppades Havs- och Vattenmyndigheten majoriteten av torskfisket i Östersjön. I Öresund och södra Östersjön rådde totalt fiskestopp (för fartyg större än 12 meter) under 2-4 månader.⁸³
- Även under 2020 förlade Havs- och vattenmyndigheten tremånadersstoppet för ålfiske i Östersjön, till en period (1 november - 31 januari) som inte maximerar mängden ålar som skyddas⁸⁴. Under dessa månader fångar fisket nämligen

⁷⁵ Life Coast Adapt, hemsida. [Här är länk till källan.](#)

⁷⁶ Muntlig referens – David Sundqvist, Länsstyrelsen Skåne.

⁷⁷ Muntlig referens – Elin Lygård, Länsstyrelsen Skåne.

⁷⁸ Dnr: 436-28523-2019

⁷⁹ Notis om förstudien i Länsstyrelsernas nyhetsbrev om havsplanering. [Här är länk till källan.](#)

⁸⁰ Regeringskansliets pressmeddelande om regeringsuppdrag om utökat marint skydd i Öresund. [Här är länk till källan.](#)

⁸¹ Muntlig referens – Anna Ejserholm, Länsstyrelsen Skåne.

⁸² Naturum Öresund, Malmö stads pressmeddelande om invigning. [Här är länk till källan.](#)

⁸³ Havs- och vattenmyndigheten, information om fiskestopp. [Här är länk till källan.](#)

⁸⁴ Havs- och vattenmyndigheten, information om tremånaders fiskestopp för ål. [Här är länk till källan.](#)

mycket mindre ål än tidigare på hösten, därför gör ett fiskestopp under denna period mindre nytta för den akut hotade ålen.

- Flera forskningsprojekt om att ta tillvara och förädla växtmassor från havet pågår^{85, 86}. I havsområden med övergödningsproblem, kan det vara positivt att en del av växtmassorna, och därmed näringsämnena, tas ur systemet. Detta förutsätter att massornas viktigaste lokala funktioner på stränderna kan upprätthållas, till exempel habitat för evertebrater, födosök för fåglar och erosionsskydd.

13.4 Tillstånd och målbedömning för Hav i balans samt levande kust och skärgård - Skåne län

Miljömålet kommer ej att nås i tid med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder. Flera åtgärder görs, men det räcker inte. De flesta av Skånes kustvattenförekomster har ej god status, främsta orsaken är höga näringsnivåer, vars effekter i sin tur förvärras av låga rovfiskbestånd⁸⁷.

Relativt stora delar av Skånes hav har någon form av skydd. Men för att skapa ett representativt och sammanhängande nätverk krävs både fler skyddsområden och ökad kunskap om befintliga värden och skyddens effekt. Inget skånskt skyddat havsområde har en god effektoppföljning.

Kunskap saknas också ofta för att säkert bedöma tillstånd och påverkan.

För få fiskbestånd är i gott skick⁸⁸. EU och Sverige har länge överträtt havsforskningsrådets (ICES) råd för bland annat torsk och ål, två ekologiskt viktiga arter med akuta tillstånd.

I Östersjön finns idag bara spillror kvar av det skånska fisket. Orsakerna är minskade fiskebestånd, små fångster, omfattande sälskador, mer parasiter och låga försäljningspriser.

Östersjöns östra torskbestånd har i det närmaste kollapsat och ICES råd är nolluttag⁸⁹. Det västra torskbeståndet mår också dåligt och ICES sänker fångstrådet⁹⁰. Både torsken och dess viktigaste föda, sill och skarpsill, bör få återhämta sig genom tillräckligt långa fiskestopp i delar av Östersjön. För Kattegatts kraschade torskbestånd har det fortfarande inte vänt tydligt uppåt.⁹¹

Vårlekande sill på västkusten och i sydvästra Östersjön har länge minskat. 2020 föreslår ICES för tredje året i rad ett nolluttag⁹². För andra sillbestånd i Östersjön

⁸⁵ Biogas Syd: Greater BIO. [Här är länk till källan.](#)

⁸⁶ COASTAL Biogas (Interregprojekt) . [Här är länk till källan.](#)

⁸⁷ Forskning.se (2016), *Rovfiskar kan motverka övergödning*. [Här är länk till källan.](#)

⁸⁸ Havs- och vattenmyndigheten (2018), *Marin strategi för Nordsjön och Östersjön 2018-2023*. [Här är länk till källan.](#)

⁸⁹ ICES, 2020. Cod (*Gadus morhua*) in subdivisions 24–32, eastern Baltic stock (eastern Baltic Sea). [Här är länk till källan.](#)

⁹⁰ ICES, 2020. Cod (*Gadus morhua*) in subdivisions 22–24, western Baltic stock (western Baltic Sea). [Här är länk till källan.](#)

⁹¹ ICES, 2020. Cod (*Gadus morhua*) in Subdivision 21 (Kattegat). [Här är länk till källan.](#)

⁹² ICES, 2020. Herring (*Clupea harengus*) in subdivisions 20–24, spring spawners (Skagerrak, Kattegat, and western Baltic). [Här är länk till källan.](#)

varierar tillståndet. Lekbeståndet av skarpsill i Östersjön har minskat sedan 90-talet⁹³, men läget är inte lika illa som för torsken och några av sillbestånden.

Sverige och Danmark måste snarast enas om att fiskereglerna i reservatet Skånska Kattegatt även ska gälla danska fiskare.

I år rapporteras om mager torsk med liten lever i södra Öresund⁹⁴. Torskens problem i södra Östersjön tycks alltså sprida sig till det annars relativt välmående Öresund. Mängden lekvandrande sik i Skräbeån minskar⁹⁵. I Valjeviken, som möjligtvis speglar nordöstra Skåne i stort, minskar mängden gäddyngel samtidigt som storspiggen ökar⁹⁶.

Det är positivt med livskraftiga sälbestånd men konflikter med fisket behöver lösas. Nya data antyder att andelen torsk i gråsälens diet i södra Östersjön, är högre än vad som tidigare varit känt⁹⁷. För beståndsåterhämtning är det viktigt att tänka på förhållandet mellan säl och bytesfisk.

Stor efterfrågan på kustnära boenden innebär ett högt förändringstryck i kustsamhällen vars kärnor ofta har höga kulturhistoriska värden. Många kommuner saknar egen antikvarisk kompetens och aktuella strategier för kulturhistoriska värden. Bristerna kan leda till en urholkning av kulturmiljövärden.

Kulturlämningar under vatten skadas löpande av trålning och spökgarn, men det finns allvarlig kunskapsbrist om undervattenslämningar. Även stigande havsnivåer och stranderosion kan skada kultur- och fornlämningar.

Det kustnära bostadsbyggandet minskar något i Skåne⁹⁸. Påverkanstrycket på såväl grundområden som flera yttre havsmiljöer är dock stort från till exempel hamnutvecklingar, bryggor, kabeldragningar och ökat antal ansökningar om sandtakter, utfyllnader, vindkraftparker. Effekterna från de olika fysiska påverkanstyperna ackumuleras ovanpå befintlig stress från uttag och utsläpp och summan blir ännu större när grannländernas exploateringar⁹⁹ räknas in. Dessa kumulativa effekter är svåra att beräkna och ges ofta liten hänsyn i samhällsplanering och prövningsärenden.

2020 granskades avloppsutsläpp i Öresund¹⁰⁰. Bättre hantering av vatten och avlopp skulle kunna minska risker för badande och ge en begränsad påverkansminskning på havsmiljön.

⁹³ ICES, 2020. Sprat (Sprattus sprattus) in subdivisions 22–32 (Baltic Sea) . [Här är länk till källan.](#)

⁹⁴ Muntlig referens - Thorbjörn Pålsson, fiskare i Lomma och förädlingsföretaget Fiskimpex i Simrishamn.

⁹⁵ Muntlig referens – Skräbeåns Fiskevårdsförening

⁹⁶ Länsstyrelsen i Blekinge, Resultat från miljöövervakning. [Här är länk till källan.](#)

⁹⁷ Eero et al. 2019. [Här är länk till källan.](#)

⁹⁸ Miljömålsindikator, Kustnära byggande vid havet. [Här är länk till källan.](#)

⁹⁹ Exempel på storskaliga exploateringsprojekt i grannländernas havsområden:

Tunnel: Fehmarn bält-tunneln. [Här är länk till källan.](#)

Utfyllnad: Lynetteholmen. [Här är länk till källan.](#)

Rörledning: Baltic Pipe. [Här är länk till källan.](#)

Vindkraftpark: Danska Kriegers Flak. [Här är länk till källan.](#)

¹⁰⁰ Nyhet om utsläpp av orenat vatten i Öresund. [Här är länk till källan.](#)

Sedan 2017 har tonfisk setts varje sommar i Öresund¹⁰¹, ålgräsets djuputbredning ökar i Skåne och två skånska kustvattenförekomster^{102,103} har nu tillräckligt låga näringsnivåer för att klassas med god, om än osäker, ekologisk status. Tumlarens status har höjts till livskraftig¹⁰⁴, samtidigt är Östersjöpopulationen mer sårbar än någonsin då den bedöms att inte ha fler än ca 100 reproduktiva individer¹⁰⁵.

2020 observerades stora mängder nysettlade blåmusslor runt Kullaberg¹⁰⁶. 2020 har knappt några japanska jätteostron setts till runt Kullaberg, jämfört med 2019 då flera observationer gjordes av denna invasiva art¹⁰⁷.

Då flera fiskbestånd krisar och havsmiljön är i tydlig obalans, anser Länsstyrelsen Skåne att mer rovfisk bör lämnas kvar i havet som en miljöåtgärd, inte minst när värdet av deras utförda ekosystemtjänster är större än fångstvärdet. Länsstyrelsen anser också att fysisk påverkan på kustmiljöerna bör minimeras och att nya utsläpp bör styras av vad recipienter tål för att nå eller bibehålla vattendirektivets miljökvalitetsnormer.

¹⁰¹ Artikel om tonfisk i Öresund 2017. [Här är länk till källan.](#)

Artikel om tonfisk i Öresund 2020. [Här är länk till källan.](#)

¹⁰² Skälderviken i VISS. [Här är länk till källan.](#)

¹⁰³ Norra Öresund i VISS. [Här är länk till källan.](#)

¹⁰⁴ SLU, Artdatabanken. Tumlare. [Här är länk till källan.](#)

¹⁰⁵ SLU, Artdatabanken. Tumlare (Östersjöpopulationen). [Här är länk till källan.](#)

¹⁰⁶ Muntlig referens – Elin Lygård, Länsstyrelsen Skåne.

¹⁰⁷ Muntlig referens – Elin Lygård, Länsstyrelsen Skåne.

14 Myllrande våtmarker Skåne län

14.1 Sammanfattning för Myllrande våtmarker - Skåne län

Trots de senaste årens satsningar på anläggning av våtmarker, har vi fortfarande en mycket lång väg kvar till att uppnå miljömålet, vilket beror på de omfattande utdikningar som gjorts historiskt i Skåne. Samtidigt som många insatser görs både för att anlägga nya våtmarker och för att skydda, restaurera och upprätthålla skötseln i de vi har, så fortsätter länets våtmarker att påverkas negativt till följd av dikesrensningar, utebliven hävd och övergödning.

14.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Myllrande våtmarker - Skåne län

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2020? NEJ

14.3 Åtgärdsarbete för Myllrande våtmarker - Skåne län

14.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Arbetet med att skydda våtmarksområden fortsätter. Av de 35 områden som Skåne har ansvar för att skydda inom ramen för myrskyddsplanen är idag 19 lokaler helt skyddade och 2 lokaler delvis skyddade. Sedan förra redovisningen har Gyetorpskärr (46,6 hektar), Lyngsjö (8 hektar) samt ytterligare 23,4 hektar våtmark inom andra områden skyddats som naturreservat. Förslag på nya Natura 2000-områden ligger hos regeringen och väntar på beslut sedan 2015. Tre av dessa områden innefattar värdefulla våtmarker såsom rikkärr som behöver långsiktig skötsel.
- Länsstyrelsen Skåne har i skyddade områden anlagt åtta nya våtmarker (4,2 hektar) och restaurerat ytterligare fem våtmarker (2,7 hektar) med finansiering från våtmarks satsningen. Med stöd av miljöinvesteringsbidrag har Länsstyrelsen gjort åtgärder på Håslövs ängar för att öka arealen översvämningsmark med cirka 20 hektar. Håslövs ängar ingår i ett stort våtmarksområde kring Helge ås nedre lopp, med stora arealer betade och slåtterhävdade strandängar¹⁰⁸. Inom EU-projektet SemiAquaticLIFE¹⁰⁹ har 12 nya grodvatten anlagts. Projektet har förlängts och kommer även pågå under 2021.
- Inom ramarna för *Åtgärdsprogram för hotade arter* (ÅGP) har Länsstyrelsen Skåne genomfört skötselåtgärder (restaureringsröjning, slåtter eller stängsling) på 19 rikkärrlokaler. Vissa åtgärder har varit särskilt riktade till att gynna arten stor ögontröst och man har därtill satt in arten på tre lokaler. Åtgärder för att gynna vadarfåglar på våra strandängar (skydds jakt på predatorer och dämning i skonor) har fortsatt som tidigare. ÅGP-medel har även använts till att restaurera ett lökgrödevatten.

¹⁰⁸ Länsstyrelsen Skåne, *Håslövs ängar*. [Här är länk till källan](#).

¹⁰⁹ SemiAquatic Life, *Recreating habitat complexity for semi-aquatic fauna*. [Här är länk till källan](#).

- Länsstyrelsen Skånes arbete med invasiva arter fortgår. Det tidigare pågående arbetet med att bekämpa skunkkalla har dock avstannat på grund av att satsningen på naturnära jobb drogs ner.
- Länsstyrelsen Skåne har fortsatt arbetat med pådrivande och uppsökande verksamhet med syftet att öka åtgärdstakten mot övergödningen. Det uppsökande arbetet kommer att resultera i identifiering och projektering av våtmarkslägen och svämplan.

14.3.2 Åtgärder på kommunal nivå

- Sedan förra redovisningen har kommuner, vattenråd och privata initiativtagare anlagt 38 nya våtmarker, totalt 126 hektar, med finansiering från Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA), Lokala våtmarkssatsningen (LONA) och Landsbygdsprogrammet (LBP). Ett av dessa områden var ett 48 hektar stort översilningssystem på Beddinge ängar som har återställts. Cirka 22 hektar våtmark har anlagts i skog med stöd från Natur- och kulturmiljövårdsåtgärder (NOKÅS).
- LONA-bidrag har även möjliggjort att Segeåns vattendragsförbund och vattenråd kunnat inventera vegetation och djurliv i fem våtmarker inom sitt avrinningsområde och att Trelleborgs kommun genomfört biologiska inventeringar i och kring Östra kärret i Smygehamn.
- Som komplement till de fyra nationellt utsedda LEVA-samordnarna i Skåne (Lokalt engagemang för vatten¹¹⁰) har Länsstyrelsen också beviljat medel till åtgärdssamordnare genom LOVA i ytterligare två vattenråd under 2020.
- Under våren 2020 drogs en stor del av medlen till våtmarker inom LBP in på grund av en felaktig prognos hos Jordbruksverket. Budgeten för hela programperioden 2014–2020 skars ner med en tredjedel för Skånes del. Endast de pågående LBP-projekt som behöver finansiering under året kommer att kunna ges stöd. Övriga projekt, där förberedelser i vissa fall pågått under flera år, står nu utan finansiering. Även om pengarna kan återföras under 2021 har förtroendet för myndigheterna påverkats negativt. Det är viktigt att det inte blir någon tidsförskjutning mellan programperioderna när det nya landsbygdsprogrammet införs.

14.4 Tillstånd och målbedömning för Myllrande våtmarker - Skåne län

Länsstyrelsen bedömer att målet inte kommer nås till år 2020 samt att det inte går att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön. De omfattande utdikningar som gjorts historiskt i Skåne gör att vi, trots de senaste årens satsningar, fortfarande har en mycket lång väg kvar till att uppnå miljömålet. Samtidigt som många insatser görs både för att anlägga nya våtmarker och för att skydda, restaurera och upprätthålla skötseln i de vi har, så fortsätter länets våtmarker att påverkas negativt till följd av dikesrensningar, utebliven hävd och övergödning.

¹¹⁰ Havs- och vattenmyndigheten, *LEVA:s åtgärdsområden*. [Här är länk till källan](#).

14.4.1 Hotade arter och återställda livsmiljöer

I projektet *Miljö- och floraövervakning i Skåne (Millora)*¹¹¹ har kärlväxter inventerats 2007–2015 och jämförts med inventeringar från 1987–2005. Våtmarker är en av de vegetationstyper vars arter minskat mest. Under 2019 har bevarandestatusen för groddjur bedömts och uppdaterats för Sveriges EU-rapportering enligt art- och habitatdirektivet. Bedömningarna baseras på inventeringar i Skåne 2013–2018. Klockgroda, som tidigare bedömts ha god bevarandestatus, har nu icke gynnsam bevarandestatus. Bevarandestatusen för lövgroda har ändrats från god till otillfredsställande. Båda arterna är nu försvunna från många lokaler där de tidigare varit talrika. Främsta orsaken bedöms vara igenväxning och inplantering av fisk.

14.4.2 Återskapande av våtmarker

De senaste årens satsningar inom LONA och LOVA har inneburit en avsevärt större budget för att stötta våtmarksarbetet i länet, vilket är mycket positivt. Då Skåne redan har ett väl etablerat arbete med anläggning av våtmarker både bland vattenråd och konsulter har aktörer snabbt kunnat komma in med ansökningar. De stora fluktuationerna i stödpotterna samt oklarheter i hur långsiktiga satsningarna är har dock skadat förtroendet från sökande. Våtmarksanläggning bygger på frivillighet hos markägarna och då blir effekterna av ett skadat förtroende stora.

Den största utmaningen när det gäller återskapande av våtmarker i Skåne är konkurrensen om mark. I flera fall har tidigare våtmarker och svämplaner bebyggts, vilket innebär att det blir mycket svårt att återställa dem. Våtmarksanläggandet ska också konkurrera med anspråk på den bästa åkerjorden för odling och med önskemål om ytterligare exploatering. I områden där nyanläggning av våtmarker har pågått under flera decennier återstår enbart lägen med stora andra intressen. Vi kan idag inte betala ut intrångsersättning och därmed saknas ett ekonomiskt incitament att anlägga våtmarker på åkermark eller skogsmark som genererar intäkter. Information och uppsökande verksamhet till markägare är viktiga för att ta tillvara det intresse som ändå finns för skötsel och återskapande av våtmarker. På sikt behövs troligen också lagkrav på åtgärder för att kunna nå målet.

14.4.3 Bevarande av befintliga våtmarker

Arbetet med att skydda våtmarker går långsamt och under väntetiden försämras statusen för flera lokaler. I regleringsbrevet måste skydd av våtmarker lyftas för att Länsstyrelsen Skåne ska kunna prioritera detta. Det är också av stor vikt att myrskyddsplanen revideras. En del myrar har ett stort behov av restaurering när det gäller hydrologi. Dikningsföretag och risk för översvämning av omgivande marker omöjliggör restaurering även när myrarna skyddats.

Befintliga styrmedel räcker inte för att säkerställa tillräcklig hänsyn inom jord- och skogsbruket. Skyddszoner kring våtmarker behövs i större utsträckning både inom jord- och skogsbruket och rensning av befintliga diken försvårar åtgärder för att skydda och restaurera våtmarker. Långsiktiga lösningar behövs för att sköta de hävdberoende våtmarkerna, framför allt rikkärren.

¹¹¹ SpringerLink, *Recent changes in the frequency of plant species and vegetation types in Scania, S Sweden, compared to changes during the twentieth century*. [Här är länk till källan.](#)

14.4.4 Främmande invasiva arter

Skåne har ökande problem med invasiva främmande arter vilka är ett stort potentiellt hot mot den inhemska floran och faunan, inte minst i våtmarker som ofta hyser rödlistade, inhemska arter. I och runt våtmarker är det framför allt skunkkalla, jätteloka och jättebalsamin som ökar. Medvetenheten om problemet med invasiva, främmande arter har dock ökat under senare år vilket förbättrar möjligheterna till bekämpning.

14.4.5 Kulturmiljövärden

I det skånska kulturlandskapet finns starka kulturmiljövärden knutna till äldre bevattningssystem, så kallade ängavattningar. För att miljömålet ska kunna uppnås med avseende på kulturmiljövärden knutna till våtmarker krävs utvecklad kunskap och samordning i hanteringen av miljöer av denna typ.

15 Levande skogar Skåne län

15.1 Sammanfattning Levande Skogar – Skåne län

Miljöarbetet för skogen och i skogen går i positiv riktning, men kanske inte fullt så snabbt som det vore önskvärt. Tillgången på värdefulla skogsmiljöer är ännu inte säkrad i länet. Kvaliteten på miljöhänsynen behöver bli bättre samtidigt som ökade bevarandeinsatser krävs. Arbetet för god miljöhänsyn pågår kontinuerligt.

15.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Levande skogar - Skåne län

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljökvalitetsmålet till 2020? NEJ

15.3 Åtgärdsarbete för Levande skogar – Skåne län

15.3.1 Åtgärder på regional nivå - myndigheter

- En regional skånsk skogsstrategi inom ramen för nationella skogs-programmet har beslutats. Arbetet leds av en styrgrupp bestående av åtta organisationer i skogssektorn¹¹².
- Under 2019 blev arbetet med områdesskydd och att få ett mer varierat skogsbruk nedprioriterat i och med minskade anslag. Skogsstyrelsen tog bara två beslut om bildande av biotopskyddsområde på sammanlagt 4,8 hektar. Intresse från skogsägare finns för att få områdesskydd, vilket märks genom anmälningar inom arbetssättet Nya Komet¹¹³. Där kan skogsägare föreslå att bevara skogsområden med höga naturvärden.
- Länsstyrelsen Skåne tog under 2019 tolv reservatsbeslut som innebar att 426,3 hektar skog fick formellt skydd¹¹⁴.
- 2019 bildades två kommunala naturreservat i Lomma och Malmö där 4,3 hektar skog ingår¹¹⁵.
- För de tre skogliga stöden *Natur- och kulturmiljöer i skog*, *Skogens miljövärden* och *Ädellövskogsbbruk* har det i Skåne utbetalats 9 764 000 kronor i stöd¹¹⁶. Antalet rådgivningar, kopplade till stöden, till skogsbrukare har varit omkring 100 stycken¹¹⁷.
- För att öka miljöhänsynen i skogsbruket har Skogsstyrelsen i Skåne fortsatt med att återkoppla resultaten av sin uppföljning av miljöhänsyn till skogsnäringen. Återkoppling sker genom objektsvis dialog. Dialog med näringen kring målbilderna för god miljöhänsyn har också genomförts¹¹⁸.

¹¹² Skånsk skogsstrategi 2020. [Här är länk till källan.](#)

¹¹³ Skogsstyrelsen 2020, Föreslå skydd av din skog. [Här är länk till källan.](#)

¹¹⁴ Naturvårdsregistret 2019-12-31

¹¹⁵ Naturvårdsregistret 2019-12-31

¹¹⁶ Enligt uppgift. Enheten för områdesskydd och ekonomiska stöd. Skogsstyrelsen 2020

¹¹⁷ Enligt uppgift. Skogsstyrelsen Skånes distrikt 2020

¹¹⁸ Enligt uppgift. Skogsstyrelsen Skånes distrikt 2020

- Skogsstyrelsen arbetar i kunskapsprojektet *Mera tall* för att öka andelen tall i våra skogar¹¹⁹. Älgbetesinventeringen i Skåne visar att andelen årsskadad ung tall de tre senaste åren är omkring 17 procent¹²⁰. Projektet *Vild och Bortskämd* arbetar för att skapa en klövviltstam i balans genom foderskapande åtgärder, vilket i sin tur minskar betestrycket på produktionsgrödor såsom skog¹²¹.
- Skogsstyrelsen arbetar med tillsyn av verksamhetsutövares egenkontroll i miljöbalken. Granskning av verksamhetsutövarens egna system för styrning och kontroll säkerställer en korrekt tillämpning av regelverket¹²².
- Skogsstyrelsen är med i *Skogen i Skolan* som är ett program mellan skolan och skogliga intressenter. I Skåne deltog mer än 1600 lärare, lärarstudenter och skolelever i aktiviteter om hur skogen kan ingå i undervisningen¹²³.
- Till och med 2020 har Länsstyrelsen Skåne regeringsuppdrag att skydda tätortsnära natur. Det är tätortsnära områden med syfte på rekreation, friluftsliv och naturvärden. Av formellt skyddade områden 2019 var tre tätortsnära¹²⁴. Inom programmet *Värna, Vårda, Visa* arbetar länsstyrelsen för bättre nyttjande av skyddade områden¹²⁵.
- Spridningen av almsjuka och askskottsjuka har medfört att alm och ask minskar kraftigt i landskapet, liksom en rad arter knutna till dessa trädslag. Almens framtid är osäker, men det verkar som om att vissa askar har någon form av resistens mot askskottsjuka¹²⁶. Lokalt har detta inneburit att arealen ädellövskog minskar. Angrepp av *Phytophthora spp.* kan bli ett allvarligt hot mot al¹²⁷. I många skogsmiljöer sprider sig invasiva arter som lokalt kan hota den biologiska mångfalden. Skogsstyrelsens arbetsmarknadslag gör manuella bekämpningsinsatser. Länsstyrelsen Skåne har avsatt en deltidstjänst för samordning, ledning, planering och utbildning av arbetsmarknadslagen för bekämpning av invasiva främmande arter¹²⁸.
- Det finns elva åtgärdsprogram framtagna som rör skog och trädmiljöer i Skåne. Omkring 16 arter berörs i länet, men på grund av medelsbrist går detta arbete för långsamt¹²⁹.

15.3.2 Åtgärder inom näringslivet

- Inom skogsbruket fortgår utbildning av tjänstemän och entreprenörer rörande målbilderna, vilket är vägledningar för hur bra hänsyn bör se ut i det praktiska skogsbruket. Målbilderna för god miljöhänsyn bedöms vara på väg att bli norm i skogsbruket.
- 2019 var arealen frivilliga avsättningar av produktiv skogsmark i Skåne 24 500 hektar. Det är sex procent av den produktiva skogen i Skåne. För skogsägare med

¹¹⁹ Skogsstyrelsen 2020. Mera tall – Ett nationellt kunskapsprojekt. [Här är länk till källan.](#)

¹²⁰ Skogsstyrelsen 2020. Skoglig betesinventering. [Här är länk till källan.](#)

¹²¹ Länsstyrelsen Skåne 2020. Vild och bortskämd, Foderskapande åtgärder. [Här är länk till källan.](#)

¹²² Enligt uppgift. Skogsstyrelsen Skånes distrikt 2020

¹²³ Enligt uppgift. Skogsstyrelsen Skånes distrikt 2020

¹²⁴ Enligt uppgift. Länsstyrelsen Skåne 2020

¹²⁵ Enligt uppgift. Länsstyrelsen Skåne 2020

¹²⁶ Skogsstyrelsen 2017. Skogsskötselserien Skador på skog. [Här är länk till källan.](#)

¹²⁷ Skogforsk 2018. Arbetsrapport 976-2018. [Här är länk till källan.](#)

¹²⁸ Enligt uppgift. Skogsstyrelsen Skånes distrikt, Länsstyrelsen Skåne 2020

¹²⁹ Enligt uppgift. Länsstyrelsen Skåne 2020

skogsbruksplaner har avsättningar målklasserna naturvårdande orört (NO) eller naturvårdande skötsel (NS). Riktlinjen är att de avsatta områdena inte ska understiga fem procent av skogsfastigheten¹³⁰.

15.4 Tillstånd och målbedömning för Levande skogar - Skåne län

Målet nåddes inte innan 2020. Det finns fortfarande brister i miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder samtidigt som nuvarande bevarandeinsatser inte är tillräckliga. Skogsområden med höga naturvärden gallras eller avverkas fortfarande.

Arealen skyddad skog i Skåne behöver öka och det krävs ökad skötsel. Formellt skyddade skogar i Skåne är till stor del av den karaktären att de är skötselkrävande för att de ska kunna bevaras och/eller utvecklas. Arbetet med att långsiktigt skydda skog i Skåne fortgår. Dock skadas fortfarande värdefulla natur- och kulturmiljöer i samband med skogsbruksåtgärder. Många skogliga värdekärnor är för små och isolerade för att kunna klara den biologiska mångfalden. Kunskapsbrist råder var värdekärnorna finns, som till exempel nyckelbiotoper. För att hjälpa grön infrastruktur behövs det inventeringar för att identifiera värdekärnor för att länka samman dem i ett större landskapsperspektiv.

En neddragning av medel till skötsel av skyddade områden under 2019 innebar att bara de nödvändigaste säkerhetsåtgärderna gjordes. För att klara generationsmålet behöver stora arealer skyddas, varvid långsiktiga medel behövs. Det gäller även medel till skötsel av skyddade områden. Osäker medeltillgång medför att satsningar för friluftsliv i nya naturreservat inte genomförs.

Större variation i skogsproduktionen behövs för att klara den biologiska mångfalden och kunna möta hot från brand, storm, skadedjur och sjukdomar. Statusbedömningen av skogens ekosystemtjänster för att kunna möta dessa hot är att den är otillräcklig¹³¹.

Arealen gammal skog (äldre än 120 år) och äldre lövrik skog (äldre än 60 år) ökar något i Götaland. Volymen död ved (hård och nedbruten) i Skåne har ökat något sedan förra inventeringen¹³². Antalet häckande fåglar i skogen har i landet ökat något under 2019 jämfört med 2018¹³³.

Mark och vatten i norra Skåne är fortfarande försurade, trots att det sura nedfallet har minskat¹³⁴. Ett intensivt skogsbruk med uttag av biobränsle bidrar till försurningen. Det senaste decenniet har andelen anmäld areal för biobränsleuttag i Skåne varit omkring 90 procent av den anmälda arealen för föryngringsavverkning. Det verkliga uttaget är okänt. Askåterföringen som kompensation för uttaget är dock fortsatt försumbart i Skåne¹³⁵ och aska återförs inte alltid i områden som bäst behöver. För att motverka det höga uttaget behövs askåterföring i Skåne.

¹³⁰ Skogsstyrelsen, Statistiska meddelanden. Frivilliga avsättningar och certifierad areal 2019. [Här är länk till källan.](#)

¹³¹ Skogsstyrelsen 2018. Skogens ekosystemtjänster – status och påverkan Rapport 2017/13. [Här är länk till källan.](#)

¹³² SLU Riksskogstaxeringen 2019. Skogsdata 2019. [Här är länk till källan.](#)

¹³³ Sveriges miljömål, miljömålsindikatorn *Häckande fåglar i skogen*. [Här är länk till källan.](#)

¹³⁴ Havsmiljöinstitutet 2020. Sveriges vattenmiljö. [Här är länk till källan.](#)

¹³⁵ Skogsstyrelsen 2020. Skogsstyrelsens statistikdatabas. [Här är länk till källan.](#)

Grenar och toppar av ädellöv, som lagras under vår och försommar i väntan på flisning innehåller stora mängder insekter. Med dagens uttag kan det med säkerhet sägas att detta är ett allvarligt hot mot många insektsarter¹³⁶.

Arbete pågår för att negativ påverkan på miljön vid avverkningar ska vara så liten möjligt. Avverkningar med negativ påverkan på hänsynskrävande biotoper i Götaland har dock ökat från 39 procent till 44 procent sedan förra mätperioden. Andelen negativ påverkan på enskilda kulturlämningar i Götaland är 22 procent. Den vanligaste skadeorsaken är markberedning¹³⁷. Otillräckliga resurser inom berörda myndigheter för tillsyn och uppföljning av kulturlämningar kan försvåra måluppfyllelsen. Samarbete mellan myndigheter behöver också förbättras.

På grund av viltbete på tall med påföljande skador planteras istället gran på tallmarker. Det kan leda till negativ utveckling för den biologiska mångfalden och en påtaglig förändring av landskapet. Lokalt kan skadorna hota återväxt av ädellövskog, men också föryngring av planterad gran. Betet kan även skada lundfloran¹³⁸.

Enligt Artdatabanken har avverkning stor negativ påverkan på arter som kräver eller gynnas av skoglig kontinuitet¹³⁹. En stor del av Sveriges rödlistade arter är knutna till skogar med lång kontinuitet av ädla lövträd¹⁴⁰.

¹³⁶ Enligt uppgift. Skogsstyrelsen Blekinges distrikt 2020.

¹³⁷ Skogsstyrelsen 2020. Hänsynsuppföljning kulturmiljö 2019. [Här är länk till källan.](#)

¹³⁸ Enligt uppgift. Skogsstyrelsen Skånes distrikt 2020

¹³⁹ SLU Artdatabanken. Rödlistade arter i Sverige 2020. [Här är länk till källan.](#)

¹⁴⁰ Skogsstyrelsen 2020, Ädellövskog. [Här är länk till källan.](#)

16 Ett rikt odlingslandskap Skåne län

16.1 Sammanfattning för Ett rikt odlingslandskap - Skåne län

Antalet småbiotoper och landskapselement har minskat liksom arealen betesmark, slätteräng samt åkermark. Det krävs samverkande insatser för landsbygdsutveckling för att stoppa den negativa trenden. Den viktigaste faktorn är aktiva lantbrukare och betande djur. Punktsatser har gjorts i år för att öka förutsättningarna för vissa hotade arter. Dessa insatser har stor effekt lokalt. Flera vägsträckor har fått en anpassad skötsel för att ge växter och djur en bättre livsmiljö och spridningsmöjlighet.

16.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Ett rikt odlingslandskap - Skåne län

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEGATIV
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2020? NEJ

Länsstyrelsen Skåne bedömer att målet inte nås och utvecklingen i miljön är negativ. Trots positiva insatser via exempelvis Landsbygdsprogrammet krävs ytterligare insatser på bland annat internationell nivå, insatser för landsbygdsutveckling och åtgärder för hela landskapet.

16.3 Åtgärdsarbete för Ett rikt odlingslandskap - Skåne län

16.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- I Skåne har fem stycken hot spots för hotade vildbin pekats ut av Artdatabanken. I dessa har Länsstyrelsen Skåne gjort, och kommer att göra, insatser för att förbättra förutsättningarna för arterna.¹⁴¹
- Projektet Särskild satsning på betesmarker och slätterängar - Nätverk, samverkan och nya metoder har genomfört försök med insådd av ängsvallar för att gynna pollinerare.¹⁴²
- Under 2016–2020 har projektet *SemiAquaticLife* arbetat för att förbättra hotade groddjurs bevarandestatus. Drygt 70 vatten med en sammanlagd areal på ca 5 hektar har anlagts i Skåne.¹⁴³
- Stor ögontröst är starkt hotad och fridlyst och växer främst i kalkfuktäng och rikkärr. Inom ramarna för *Åtgärdsprogram för bevarande av stor ögontröst*¹⁴⁴ har Länsstyrelsen Skåne arbetat med anpassad skötsel av dessa våtmarker, till exempel slätter- och betestidpunkt, insådd på utgångna lokaler och stödsinsådd på befintliga. 2019 gjordes nyinsådd inom tre skyddade områden. Under 2020 har det gjorts en inventering och då påträffades arten på 10 lokaler.

¹⁴¹ Projektplan för insatser inom VIP-ÅGP i Skåne. Länsstyrelsen Skåne, Gabrielle Rosquist, 2020-04-01

¹⁴² Länsstyrelserna. *Nationell samverkan – Skötsel av ängs- och betesmarker – nätverk, samverkan och nya metoder*. [Här är länk till källan](#).

¹⁴³ SemiAquatic Life, Skåne. [Här är länk till källan](#).

¹⁴⁴ Naturvårdsverket. *Åtgärdsprogram för bevarande av stor ögontröst*. [Här är länk till källan](#)

- Invasiva arter ökar i Skåne, både till antalet arter och till antalet individer. Det saknas pengar för att göra större åtgärder, framförallt för att hjälpa privata markägare. Länsstyrelsen Skåne har inte bedrivit någon tillsyn av jätteleka eller jättebalsamin utan koncentrerat sig på åtgärder i och kring egna reservat. 2018 gjordes insatser mot sidenört och i år har den följts upp med gott resultat. Den är inte helt borta men åtgärderna har haft god effekt och den borde gå att utrota inom ett par år. Parkslide ökar och effektiv bekämpning finns fortfarande inte.¹⁴⁵
- En hel del utbildningar har genomförts via Länsstyrelsen Skåne trots att coronapandemin har begränsat möjligheterna. Bland annat har utbildningar inom lieslätter, fröodling, geten som naturvårdare, fältvilt, fruktträd, vilda bin, betesmarker, stenmurar, biologisk mångfald, byggnadsvård, arkivkunskap, kulturlämningar och biologiskt kulturarv genomförts.
- Under det senaste året har 784 hektar mark fått skyddet *Naturresevat*. Detta innebär att skötseln inom områdena anpassas efter vilka biologiska värden som finns.
- Länsstyrelsen Skåne bidrar årligen till att 250 kulturmiljöer samt fornlämningar i odlingslandskapet sköts och tillgängliggörs. Medel fördelas även till vård av kulturhistoriska landskap och till bebyggelsemiljöer i anslutning till odlingslandskapet. Bidragen är dock små, och behoven överstiger vida tillgängliga resurser. Landsbygdsprogrammets miljöersättningar till betesmarker och slätterängar bidrar till att bevara äldre kulturlandskap och biologiskt kulturarv, samt investeringsstöd för bevarande av kulturhistoriskt värdefulla byggnader.
- Inom ramen för *Åtgärdsprogram för bevarande av hotade lavar på kulturved i odlingslandskap*¹⁴⁶ har Länsstyrelsen Skåne arbetat med att öka andelen obehandlade ekstolpar i trakter där grå och sydlig ladlav förekommer eftersom lavarna är beroende av dessa stolpar för sin överlevnad. Detta har lett till att nästan 800 ekstolpar har satts upp. Det pågår informationsinsatser i syfte att få brukare att sätta upp obehandlade ekstolpar i stället för tryckimpregnerade. ÅGP samarbetar med Lunds universitet och även Kristianstads Vattenrike och Trafikverket arbetar med detta.
- En del av dom artrika vägkanterna som finns i Skåne sköter Trafikverket med anpassad skötsel. Detta görs för att gynna den biologiska mångfalden. Under 2019 utökades detta med 26 sträckor på totalt 24 km.¹⁴⁷

16.3.2 Åtgärder inom näringslivet

- För att uppfylla villkoren inom miljöersättningarna för betesmarker och slätterängar och för att hålla markerna i gott skick gör många lantbrukare årliga röjningsinsatser. Lantbrukarnas arbete med sina marker är i särklass den viktigaste insatsen för den biologiska mångfalden.¹⁴⁸

¹⁴⁵ Muntlig information från ansvariga för arbetet med invasiva arter på Länsstyrelsen Skåne.

¹⁴⁶ Naturvårdsverket. *Åtgärdsprogram för bevarande av hotade lavar på kulturved i odlingslandskap*. [Här är länk till källan](#).

¹⁴⁷ Trafikverket, Artrika vägkanter. [Här är länk till källan](#).

¹⁴⁸ Jordbruksverket, *Miljöersättning för betesmarker och slätterängar 2020*. [Här är länk till källan](#).

- Skånetrafikens utflyktstips som visas på bussar och tåg har tipsat om fina områden att besöka. Detta är ett sätt att sprida vetskapen om våra friluftsområden till allmänheten.

16.4 Tillstånd och målbedömning för Ett rikt odlingslandskap - Skåne län

Den totala åkerarealen har under längre tid minskat på grund av rationalisering och tätortsutbyggnad. Antalet småbiotoper och landskapselement har minskat liksom arealen betesmarker och slätterängar. Det krävs samverkande insatser för landsbygdsutveckling för att stoppa den negativa trenden.

Enligt den nya *rödlistan 2020*¹⁴⁹ och *Artikel 17-rapporten*¹⁵⁰ så är det i våra gräsmarker i odlingslandskapet som flest hotade arter finns. Även gräsmarkerna som biotop har en dålig bevarandestatus. Hävdade marker försvinner och vissa av dem kvarvarande markerna har inte en optimal skötsel, detta gäller främst marker som hyser arter med lite mer specifika krav. Flera rapporter visar på att markanvändningen står för den största påverkan på biologisk mångfald.

Det är viktigt att bromsa exploateringen av åkermark för att säkerställa livsmedelsproduktionen och hålla landskapet öppet. Åtgärder behövs också för att utveckla, bevara och skapa nya småbiotoper i odlingslandskapet.

Omvärldens krav på produktion av billiga livsmedel har tvingat fram en rationalisering och likriktning inom jordbruket. Landskapet blir mer homogent med liten variation av småbiotoper och strukturer. Mycket av den biologiska mångfald som är knuten till odlingslandskapet försvinner och arterna utarmas genetiskt när dom minskar kraftigt i antal och isoleras i landskapet. Skåne är det artrikaste landskapet i Sverige men har även flest hotade arter. Förlusten av biologisk mångfald är för snabb för att kunna hejdas med det arbetssätt och den arbetstakt som råder nu.

16.4.1 *Precisering 3, 4, 5 och 7: Ekosystemtjänster, variationsrikt landskap, gynnsam bevarandestatus och genetisk variation samt hotade arter och naturmiljöer*

Förlusten av biologisk mångfald sker fort. Hur långt arbetet med att bromsa den negativa utvecklingen räcker beror på vilka medel som fås men det är svårt att förutse hur snabbt förändringar i miljön kan ses. Alla verksamheter som påverkar den biologiska mångfalden måste vara med och bidra för att minska andelen hotade arter. Genom att skapa ett variationsrikt landskap skapas förutsättningar för att minska antalet hotade arter, och dessutom stiger naturens förmåga till ekosystemtjänster när variationen ökar.

Insatser har gjorts för att gynna blommande växter, groddjur och vilda pollinerare, vilket kan ge stor effekt lokalt. För att få en gynnsam bevarandestatus för dessa arter krävs mycket större insatser men det är inte genomförbart med de ekonomiska resurser som finns tillgängliga i nuläget. För klockgroda sjönk bevarandestatusen 2019 från god till icke gynnsam och för lövgroda från god till otillfredsställande.

¹⁴⁹ Rödlistade arter i Sverige 2020 – SLU Artdatabanken

¹⁵⁰ Sveriges arter och naturtyper i Eu:s art- och habitatdirektiv. Resultat från rapportering 2019. ISBN 978-91-620-6914-8

Insatser har gjorts under 2020 men många fler krävs under en längre tid för att vända den negativa utvecklingen.

Rikkärren, där stor ögontröst lever, har dålig bevarandestatus med en negativ trend och det är tveksamt om de åtgärder som genomförs är tillräckligt omfattande för att bromsa den negativa utvecklingen. Livsmiljön är därmed inte säkrad och det krävs fortsatt omfattande åtgärder för att uppnå god bevarandestatus för stor ögontröst. Även sandställen är en hotad biotop och huvuddelen av dess förekomst ligger inom Skåne.

Att sköta vägkanter på sådant sätt att det gynnar den biologiska mångfalden är väldigt värdefullt då de inte bara är en viktig livsmiljö för många arter utan även fungerar som spridningskorridorer mellan områden. I nuläget sköts 345 km väg i Skåne, fördelat på 247 sträckor, men det måste öka ännu mer för att florans och faunans spridningsförmåga mellan olika habitat ska vara tillgodosedd.

16.4.2 Precisering 8 Främmande arter och genotyper

Invasiva främmande arter räknas som ett av de absolut största hoten mot biologisk mångfald. De kan också orsaka stora negativa effekter på jord- och skogsbruk samt människors och djurs hälsa. I dagsläget finns det inte tillräckligt med styrmedel för att hålla undan invasiva främmande arter.

16.4.3 Precisering 10 och 11 Bevarade natur- och kulturmiljöer och Kultur- och bebyggelsemiljöer

I Skåne finns det stora kulturhistoriska värden knutna till odlingslandskapet. Det moderna rationella jordbruket har dock inneburit att kulturhistoriska värden och biologiskt kulturarv successivt utarmats. Även de traditionella bebyggelsemiljöerna förändras. Avstyckning av gårdar, förändrad foderhantering med mera leder till att allt fler av jordbrukets ekonomibyggnader på sikt riskerar att förfalla eller rivas. Tillgängliga bidragsmedel är otillräckliga och landsbygdsprogrammets kompetensutvecklingsmedel kan inte användas för fastighetsägare som inte är aktiva jordbrukare. Under året har Länsstyrelsen Skåne märkt av ett ökat tryck på anläggande av mycket storskaliga solcellsparkar vilket kan ge stor negativ inverkan på kulturlandskap och landskapsbild.

16.4.4 Precisering 12 Friluftsliv

Den minskade arealen betesmarker och slåtterängar är negativ för friluftslivet då naturbetesmarker är viktiga rekreationsområden.

17 God bebyggd miljö Skåne län

17.1 Sammanfattning för God bebyggd miljö - Skåne län

Skånska städer och tätorter växer och förtätas, främst i kollektivtrafiknära lägen. Bullerutsatthet, markföroreningar och översvämningsrisk i ett förändrat klimat behöver lösas. Skånes högproduktiva åkermark behöver värnas för att säkra framtida livsmedelsbehov. Kommunerna har hög medvetenhet om utmaningarna och arbetar aktivt med strategiska frågor i översiktsplaner. Ändå krävs ökad samverkan mellan Skånes kommuner och olika samhällsbyggnadsaktörer. Hos den enskilde behövs livsstilsförändringar.

17.2 Utveckling i miljön och målbedömning för God bebyggd miljö – Skåne län

Nås miljökvalitetsmålet till 2020? NEJ

Utvecklingen i miljön är POSITIV

17.3 Åtgärdsarbete för God bebyggd miljö i Skåne län

17.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- I september 2020 arrangerade Länsstyrelsen Skåne seminariet *PLAN 33*, som är en del av länsstyrelsens stat- och kommundialog. Speciellt för i år var att Plan 33 arrangerades som en helt digital konferens. Temat för träffen var detaljplanering med fokus på länsstyrelsens roll kopplat till rådgivning, klimatförändringar och kommande förändringar i lagstiftningen. Träffen riktade sig till kommunala tjänstepersoner som arbetar med plan- och bygglagen (PBL).
- Region Skåne har inom ramen för regional transportinfrastrukturplan tagit fram en plan för utbyggnaden av de regionala cykelvägarna i Skåne, *Cykelvägsplan för Skåne 2018–2029*¹⁵¹. Trafikverket har under 2020 arbetat med vägplaner för att genomföra planen. Länsstyrelsen är en viktig aktör i arbetet med att ta fram vägplanerna.
- Länsstyrelsen Skåne har under 2019–2020 samordnat regeringsuppdraget Gemensamma arbetsmetoder för omfattande transportinfrastrukturprojekt¹⁵². I rapporten som skickades till regeringen i början av juni finns ett antal förslag för ökad effektivitet, rättssäkerhet och enhetligare bedömningar i planprocessen, bland annat att Åtgärdsvalsstudierna (ÅVS)¹⁵³ ska vara författningsreglerade. ÅVS är ett informellt dialogskede som ska främja ett trafikslagsövergripande synsätt. ÅVS har en dubbel roll då de både utgör underlag för beslut om strategiska planer och ekonomisk planering samt för den formella planläggningsprocessen. Länsstyrelserna föreslår att det ska finnas krav på tillämpningen av fyrstegsprincipen i ÅVS. Fyrstegsprincipen tillämpas för att säkerställa en god resurshushållning och för att åtgärder ska bidra till en hållbar samhällsutveckling.

¹⁵¹ Region Skåne, *Cykelvägsplan för Skåne 2018–2029*. [Här är länk till källan.](#)

¹⁵² Länsstyrelsen Skåne, *Gemensamma arbetsmetoder vid omfattande transportinfrastrukturinvesteringar*. [Här är länk till källan.](#)

¹⁵³ Trafikverket, *Åtgärdsvalsstudier*. [Här är länk till källan.](#)

- Länsstyrelsen Skåne har under året gjort insatser för att stötta kommunernas kulturmiljöarbete och för att främja förutsättningarna för uppdraget Gestaltad livsmiljö.¹⁵⁴ Ett ekonomiskt stöd har riktats till kommuner för att ta fram kommunövergripande kunskapsunderlag.
- Länsstyrelsen Skåne har under 2020 implementerat ett riktat utbildningsmaterial för kommunerna kring hanteringen av kulturvärden och genomfört en utbildningsdag om kulturmiljö inom ramen för PBL Kompetens¹⁵⁵ tillsammans med Boverket.
- Länsstyrelsen Skåne har under 2020 året påbörjat en översyn av länets riksintressen för kulturmiljövården med fokus på att få aktuella och relevanta riksintressen.

17.3.2 Åtgärder på kommunal nivå

- De flesta kommunala översiktsplanerna i Skåne är antagna eller har aktualitetsförklarats nyligen. Från den 1 oktober 2019 och ett år framåt har fyra översiktsplaner antagits i länet, och 13 kommuner har pågående översiktsplanearbete där processen kommit minst till samråd. I översiktsplaneringen görs ett viktigt arbete med avvägningen mellan olika markanvändningar och intressen. Flertalet av Skånes kommuner planerar för en hållbar bebyggelsestruktur genom att samla ny bebyggelse vid befintliga tätorter och i goda kollektivtrafiklägen. För att nå preciseringen är ett fortsatt aktivt arbete i denna riktning en förutsättning.
- Malmö Stad har tillsammans med Länsstyrelserna i Skåne och Västra Götaland, Boverket, Göteborgs Stad och Älvstranden Utveckling AB utveckling deltagit i ett Vinnovafinansierat projekt benämnt Stadsutvecklingszoner.¹⁵⁶ Projektet pågick 2018–2020 och resulterade i ett processuellt koncept för att minska målkonflikter och främja stadsutveckling i komplexa sammanhang.

17.4 Tillstånd och målbedömning för God bebyggd miljö - Skåne län

Medvetenheten om och ansvarstagandet för att hantera olika miljöutmaningar i samband med den fysiska planeringen har ökat. Dock är bedömningen att målet inte är möjligt att nå till 2020 utifrån idag beslutade styrmedel och åtgärder. Skånes kommuner och andra samhällsbyggnadsaktörer behöver utveckla samordningen och öka samverkan. Ytterligare personella och monetära resurser måste tillföras. Det krävs även livsstilsförändringar hos den enskilde medborgaren.

17.4.1 Bebyggelsestruktur och transporter

Skåne har en unik flerkärnig ortsstruktur med en hög tätortstäthet, åtta regionala kärnor och 250 mindre tätorter, vilket skapar ett annat resmönster än i andra storstadsregioner¹⁵⁷. Befintliga orter behöver stärkas och bindas samman för att kunna säkerställa en långsiktigt god hushållning med mark och vatten.

¹⁵⁴ Boverket, *Arkitektur och gestaltad livsmiljö*. [Här är länk till källan](#).

¹⁵⁵ Boverket, *PBL Kompetens*. [Här är länk till källan](#).

¹⁵⁶ Malmö Stad m.fl., *Slutrapport (2020)*. [Här är länk till källan](#).

¹⁵⁷ Region Skåne, *Regional utvecklingsstrategi – Det öppna Skåne 2030* (2014). [Här är länk till källan](#).

Skånes kommuner arbetar aktivt med fysisk planering. Kommunens översiktsplaner spelar en viktig roll i att pröva lokaliseringen och behovet av olika markanvändningar. Flertalet av Skånes kommuner arbetar med att utveckla befintliga tätorter och stärka befintliga bebyggelsestrukturer genom att värna om ett varierat utbud av bostäder, arbetsplatser, service och kultur.

Skåne har en omfattande genomfartstrafik och trafiken förväntas öka kraftigt. Trafikverkets kapacitetsutredning för transportsystemet i Sverige visar på allvarliga brister och trängsel i Skåne, främst för tågtrafiken¹⁵⁸. Fossilbränsleberoendet i länet är högt. Utsläppen av växthusgaser är fortfarande en stor utmaning, trots en redan relativt stor minskning i förhållande till Sverige som helhet. Resvaneundersökningar visar att kvinnor använder kollektiva färdmedel i högre utsträckning än män¹⁵⁹.

17.4.2 God livsmiljö

Det råder brist på allemansrättslig mark och tillgängliga grönområden av god kvalitet inom framför allt de sydvästra delarna av länet. Enligt den regionala handlingsplanen för grön infrastruktur som tagits fram för Skåne avseende perioden 2019–2022¹⁶⁰ behöver kommunernas översiktsplaner innehålla riktlinjer för hur man avser öka skyddet och tillgången på den tätortsnära naturen. Detta gäller generellt över hela länet men framför allt i Skånes tätbefolkade kommuner med stor konkurrens om marken.

Många av Skånes städer förtätas, detta innebär att mark som tidigare varit svår att exploatera, till exempel för att den ligger i ett utsatt läge eller att det finns markföroreningar, ofta bebyggs. Sedan 2016 kan kommunerna söka ett särskilt bidrag för att finansiera sanering av förorenad mark inför byggande av bostäder. Större hänsyn måste tas till hälso- och säkerhetsaspekter i den kommunala fysiska planeringen.

Skåne har förhållandevis höga halter av luftföroreningar jämfört med andra delar av landet, vilket beror på transporter från kontinenten och intensiv trafik, särskilt i de sydvästra delarna¹⁶¹.

Den vanligaste störningen i Skåne är störning från omgivningsbuller. Ungefär var fjärde skåning har sovrumsfönster i bullerutsatta lägen (fönster som vetter mot större gata, trafikled, järnväg eller industri)¹⁶². Fler boende i flerbostadshus har fönster mot bullerutsatta lägen jämfört med den andel som bor i småhus. Andelen som upplevt sömnstörningar på grund av buller skiljer sig också åt mellan olika kommuner, där bullerutsattheten är störst i storstadskommunen Malmö.¹⁶³

Flertalet kommuner arbetar aktivt med att succesivt åtgärda bullersituationen inomhus. Kommunerna har även en aktiv samverkansgrupp för kontroll av

¹⁵⁸ Trafikverket, *Kapacitetsutredning för transportsystemet*. [Här är länk till källan](#).

¹⁵⁹ Länsstyrelsen Skåne, *Vägledning för jämställd fysisk planering* (2017:01). [Här är länk till källan](#).

¹⁶⁰ Region Skåne, *Grönstruktur i Skåne – Strategier för en utvecklad grön struktur* (2012). [Här är länk till källan](#).

¹⁶¹ Trafikverket, *Bullerfria områden i Skåne – Del 2: Redovisning av pilotprojekt i Helsingborgs stad och Hässleholms kommun* (2004). [Här är länk till källan](#).

¹⁶² Mattisson K., Stroth E. & Larsson E. *Miljöhälsorapport Skåne 2017*. Rapport 16:2017. Länsstyrelsen Skåne, 2017. [Här är länk till källan](#).

¹⁶³ Region Skånes folkhälsorapport. [Här är länk till källan](#).

miljökvalitetsnormer för utomhusluft. Arbetet ska leda till en förbättring av utomhusluften, vilket också påverkar inomhusluften.

17.4.3 Byggnader och resurshushållning

I många kommuner saknas aktuella program och strategier för hur kulturhistoriska värden ska tas till vara och utvecklas, och endast omkring en tredjedel av kommunerna i Skåne har tillgång till egen antikvarisk kompetens. Detta ger dåliga förutsättningar för att bebyggelsens värden ska tas tillvara såväl i länets expansiva delar som i avfolkningsbygd på landet. Anslaget till kulturmiljövård är ett av styrmedlen för att uppnå mål om bevarande och vård av skyddade miljöer enligt Kulturmiljölagen (1988:950)¹⁶⁴ och fördelas efter beslut av länsstyrelsen. Medlen används till information om kulturmiljövärden; tillgängliggörande av kulturmiljöerna, restaurering av kulturmiljöer; kunskapsstöd till kommuner.

Under 2020 betalar Länsstyrelsen Skåne ut 17,9 miljoner kronor till kulturmiljövård, i form av bland annat byggnadsvård, arkeologi, kunskapsunderlag och förmedling som på olika sätt stödjer kulturmiljöaspekten av miljömålet.

Kulturmiljöarbetet i länet försvåras av att exploateringstrycket är ojämnt fördelat. Städer och kustnära samhällen främst i länets västra delar utvecklas snabbt, vilket sätter stor press på befintliga kulturmiljöer. Samtidigt hotas värdefulla miljöer på landsbygden av brist på vård och underhåll till följd av att de inte längre har någon användning. Längs kusterna kan stigande havsnivåer på sikt komma att skada fornlämningar och kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.

Skånes produktion av förnybar energi i form av solenergi, vindkraft och biogas behöver öka avsevärt. Energianvändningen i bostäder och byggnader måste minska och energin användas mer effektivt. Markkonflikterna mellan exploatering och bevarande av natur- och kulturvärden är påtagliga.

¹⁶⁴ Sveriges riksdag, *Kulturmiljölagen (1988:950)* . [Här är länk till källan.](#)

18 Ett rikt växt- och djurliv Skåne län

18.1 Sammanfattning för Ett rikt växt- och djurliv - Skåne län

I det skånska landskapet minskar värdefulla habitat, många arter är hotade och spridning av främmande arter fortsätter. Brist på grönbå infrastrukturer förhindrar arter att sprida sig i landskapet. Tillståndet för den biologiska mångfalden är inte hållbart och påverkan på ekosystemen fortsatt hög. Det är nödvändigt med större hänsyn av alla verksamheter när resurser nyttjas, samt behov av ökat skydd och skötsel av naturmiljöer och anpassade styrmedel.

18.2 Utveckling i miljön och målbedömning för Ett rikt växt- och djurliv - Skåne län

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEGATIV
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2020? NEJ

18.3 Åtgärdsarbete för Ett rikt växt- och djurliv - Skåne län

Exempel på genomförda åtgärder i det skånska landskapet som har positiva effekter för den biologiska mångfalden.

18.3.1 Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen Skåne har under 2020 publicerat en nulägesrapport¹⁶⁵ med kunskap om naturens variationsrikedom på land och i vattnet inom arbetet med *grön infrastruktur*.
- Sedan hösten 2019 har beslut tagits om sex nya statliga *naturreservat* och ett nytt kommunalt¹⁶⁶.
- Länsstyrelsen Skåne har storsatsat på information, ökad kunskap och åtgärder för att gynna vilda pollinatörer under 2020, genom:
 - *pollineringsuppdrag* från regeringen (löper 2020–2022),
 - extraresurser för vilda pollinatörer inom åtgärdsprogram för hotade arter¹⁶⁷ för konkreta åtgärder i landskapet, bland annat röjs igenväxning längs en större kuststräcka av backafallen vid Ålabodarna inom ÅGP och sanden blottläggs,
 - extramedel till pollineringsprojekt inom Lokala våtmarkssatsningen (LONA)¹⁶⁸.
- Länsstyrelsen Skåne samarbetar med Trafikverket, Svenska kraftnät och E.ON runt infrastrukturernas gräsmarker och arbetet har genererat i flera restaureringsprojekt under 2020.

¹⁶⁵ Länsstyrelsen Skåne, *Grön infrastruktur - nulägesrapport 2020*. [Här är länk till källan](#).

¹⁶⁶ Naturvårdsverkets *kartverktyg för Skyddad natur*. [Här är länk till källan](#).

¹⁶⁷ Naturvårdsverket, *Riktad satsning på åtgärder för vilda pollinatörer inom ÅGP*. [Här är länk till källan](#).

¹⁶⁸ Naturvårdsverket, *Pollineringsprojekt inom LONA*. [Här är länk till källan](#).

- Trafikverket har under 2020 markerat ut flera artrika vägkanter som fått anpassad skötsel med senarelagd slåtter så att örterna kan blomma, vilket gynnar vilda pollinerande insekter.
- Länsstyrelsen Skåne har genomfört skötsel och restaurering av naturmiljöer i något ökad omfattning under 2020 tack vare en återställd budget till *förvaltning av skyddade områden*.
- Länsstyrelsen Skåne har via *åtgärdsprogrammen för hotade arter (ÅGP)* röjt fram 65 skyddsvärda träd, röjt igenväxning för att gynna hårginst och ginstfjärilar, placerat ut 12 mulmholkar, gjort biotopförbättrande åtgärder för tjockskalig målarmussla och flodpärlmussla, genomfört skötsel av 20 rikkärr. Åtgärder för humlepälsbi har förbättrat artens status från akut hotad (CR) till starkt hotad (EN) på rödlistan.
- Länsstyrelsen Skåne har slutfört ett nordiskt samordningsprojekt mot *grodsjukdomar*¹⁶⁹ och tagit fram en projektrapport¹⁷⁰. Projektets slutkonferens var i samband med det årliga grodseminariet.
- Länsstyrelsen Skåne restaurerar buskrika betesmarker och våtmarker inom *LIFE-projekten* Bush Life¹⁷¹ respektive Semiaquatic Life¹⁷². Totalt har drygt 70 vatten med en sammanlagd areal på cirka 5 hektar anlagts i 11 Natura 2000-områden i Skåne under projektets gång.
- Länsstyrelsen Skåne har bekämpat invasiva arter (kabomba (enda kända lokalen i Sverige), jätteloka, jättebalsamin, park- och jätteslide, tysklönn, blomsterlupin och blekbalsamin¹⁷³) inom skyddade områden¹⁷⁴. Samtliga kommuner och kyrkogårdsförvaltningar har förelagts att inventera och åtgärda sina förekomster av gudaträd¹⁷⁵.
- Flera fiskarter som vandrar mellan hav och vattendrag har viktiga roller i havet. Under året har 17 biotopvårdande och sju vandringsfrämjande åtgärder genomförts i skånska vattendrag¹⁷⁶, till största del statligt finansierade med fiskevårdsbidrag¹⁷⁷.
- Länsstyrelsen Skåne vårdar cirka 250 fornlämningsmiljöer och kulturlandskap samt arbetar för att komplettera skyddade kulturmiljöer med kunskapsunderlag avseende det biologiska kulturarvet¹⁷⁸.

¹⁶⁹ Länsstyrelsen Skåne, *Invasiva främmande arter*. [Här är länk till källan](#).

¹⁷⁰ Länsstyrelsen Skåne, *Coordinated Actions Against Chytridiomycosis in the Nordic Countries, rapport nr 2020:17*. [Här är länk till källan](#).

¹⁷¹ Länsstyrelsen Skåne, *Skötsel av skyddad natur*. [Här är länk till källan](#).

¹⁷² *SemiAquaticLife*. [Här är länk till källan](#).

¹⁷³ Naturvårdsverket, *Invasiva främmande arter – fakta och information per art*. [Här är länk till källan](#).

¹⁷⁴ Per Levenskog, Länsstyrelsen Skåne via mejl

¹⁷⁵ Länsstyrelsen Skåne, *Länsstyrelsen begär in plan för utrotning av gudaträd*. [Här är länk till källan](#).

¹⁷⁶ Muntlig referens – Lukas Österling, Länsstyrelsen Skåne

¹⁷⁷ Havs- och vattenmyndigheten, *Havs- och vattenmiljöanslaget (1:1-medel)*. [Här är länk till källan](#).

¹⁷⁸ Länsantikvarie Britta Roos via mejl.

18.3.2 Åtgärder på kommunal nivå

- Projektet LIFE Coast Adapt¹⁷⁹ (Region Skåne) testar hållbara metoder för minskad kusterosion på flera platser i Skåne, till exempel ålgräsplantering, skapande av rev och sandtillförsel.
- Skånska kommuner, vattenråd och privata initiativtagare har anlagt 38 nya våtmarker (126 hektar) finansierat via Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA¹⁸⁰), Lokala våtmarkssatsningen (LONA¹⁸¹) och Landsbygdsprogrammet (LBP¹⁸²).
- Helsingborgs kommun har med bidrag från Länsstyrelsen Skåne byggt bort vandringshinder för öring i samarbete med Rååns fiskevårdsområdesförening och SMHI samt restaurerat 200 meter av Råån för ökad öringlek¹⁸³.
- Ängelholms kommun delfinansierar åtgärder för dammutrivning i Klippan (inom LIFEConnects¹⁸⁴) för att gynna vandrande fisk.
- För att gynna grön infrastruktur har Malmö stad arbetat in livsmiljöer för vattensalamander, solitärbin och rödstjärt i sin översiktsplan så att fysisk planering tar hänsyn till spridningskorridorer¹⁸⁵.
- Med LONA-bidrag har flera skånska kommuner bekämpat invasiva, främmande arter där 8 000 kvadratmeter vresros grävts upp i Helsingborg. Lomma har kartlagt förekomster av invasiva arter längs kusten och bekämpning pågår på tre platser. Malmö stad har kartlagt och avverkat gudaträd, medan Svalövs kommun har bekämpat sjögull och parkslide genom täckning.
- Helsingborgs kommun har restaurerat, nyskapat och slagit (66 hektar) äng samt sått in ängsväxter och flyttat hö på 10 lokaler för att gynna pollinerande insekter¹⁸⁶.
- Kristianstads kommun har restaurerat 3 hektar betesmark, friställt 0,7 hektar ek, restaurerat 1,8 hektar slåtteräng, genomfört 3 naturvårdsbränningar¹⁸⁷.
- Vellinge kommun har gynnat pollinerande insekter genom anläggning och skötsel av ängsytor, faunadepåer och bihotell (LONA)¹⁸⁸.

18.3.3 Åtgärder inom näringslivet

- E.ON har skapat sandblottor samt monterat bihotell för att gynna vildbin inom tre ställverk i Skåne¹⁸⁹.

18.3.4 Övriga åtgärder

- Skånes hembygdsförbund arbetar för att gynna det biologiska kulturarvet genom bland annat samarbetsprojektet Ängaliv¹⁹⁰ (finansierat av Länsstyrelsen Skåne),

¹⁷⁹ Life Coast Adapt. [Här är länk till källan.](#)

¹⁸⁰ Länsstyrelsen Skåne, Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA). [Här är länk till källan.](#)

¹⁸¹ Länsstyrelsen Skåne, Lokala naturvårdssatsningen (LONA). [Här är länk till källan.](#)

¹⁸² Jordbruksverket, Information om landsbygdsprogrammet. [Här är länk till källan.](#)

¹⁸³ Nina Sydes, Helsingborgs stad, via mejl

¹⁸⁴ Life Connects. [Här är länk till källan.](#)

¹⁸⁵ Maria Thyr, Malmö stad, muntligen

¹⁸⁶ Nina Sydes, Helsingborgs stad via mejl

¹⁸⁷ Dan Gerell, Vattenriket, Kristianstads kommun, via mejl

¹⁸⁸ Alexander Nordström, Vellinge kommun, via mejl

¹⁸⁹ Patrik Karlsson, E.ON, muntligen

¹⁹⁰ Skånes hembygdsförbund. [Här är länk till källan.](#)

som involverar flera regionala aktörer i arbete med traditionell ängsskötsel, ängens växter och deras betydelse för biologisk mångfald.

18.4 Tillstånd och målbedömning för Ett rikt växt- och djurliv - Skåne län

Länsstyrelsen Skåne bedömer att målet inte har uppnåtts till år 2020. Tillståndet för den biologiska mångfalden i Skåne är inte gynnsamt och brukandet av landskapet tär på de biologiska resurserna. Markanvändning har fortfarande större påverkan på biologisk mångfald än klimatförändringen. Brist på grönbå infrastrukturer förhindrar arter att sprida sig i landskapet. Beslutade eller planerade styrmedel räcker inte.

18.4.1 Gynnsam bevarandestatus, klimat och invasiva arter

Viktiga livsmiljöer är fragmenterade i landskapet och den grönbå infrastrukturen fungerar inte tillfredsställande. Antalet rödlistade arter i Skåne ökade i den senaste rödlistan 2020¹⁹¹. Främmande arter sprider sig i landskapet. Skyddad natur omfattar 21,7 procent av de marina miljöerna, men endast 4,6 procent av den totala landytan. Skydd av tätortsnära natur går långsamt (drygt 56 procent av den utpekade skyddsvärda naturen har skyddats)¹⁹². Odlingslandskapets arter och naturtyper har sämst status^{193,194}, skyddet är eftersatt och skötseln förlitar sig på miljöersättningarna. Skydd av skånsk ädellövskog är kostsam och underlagen försämras genom utebliven nyckelbiotopsinventering. Torra somrar och fortsatt uttorkning av landskapet har haft långtgående effekter i många skånska våtmarker och vattendrag. Lagar som reglerar dikningsföretag behöver förändras för att underlätta restaureringsarbetet i våtmarker och vattenmiljöer och styrmedel behövs för att kunna avsätta funktionella och långsiktiga skyddszoner.

Den nationella satsningen för att gynna vilda pollinatörer 2020–2022¹⁹⁵ har lyft både livsmiljöer och pollination i ett flertal verksamheter. Habitat har restaurerats genom Busch Life och Semiaquatic Life¹⁹⁶ och det löpande åtgärdsarbetet ökade något under 2020. Arbetet med att bekämpa spridningen av invasiva arter pågår brett i landskapet. Reglerna i Landsbygdsprogrammet (LBP)¹⁹⁷ behöver justeras för att gynna utpekade naturtyper och arter. Jordbruksstöden (via LBP) till de finaste naturbetesmarkerna behöver höjas kraftigt, fokus på produktion behöver minska och skötsel av värdefulla kulturmiljöer behöver inkluderas igen. För anläggning av dammar, restaurering av vattendrag, våtmarker, ängs- och betesmarker och röjning av skyddsvärda träd är medel från LBP, LOVA och ÅGP viktiga och bör öka.

Utöver nya styrmedel och anslag till skydd, skötsel och återskapande, är det nödvändigt att verksamheter som påverkar den biologiska mångfalden negativt (jordbruks-, skogs- och fiskerier, myndigheter) ökar sin generella hänsyn.

¹⁹¹ SLU Artdatabanken. Rödlistade arter i Sverige 2020. [Här är länk till källan.](#)

¹⁹² Länsstyrelsen Skåne. Genomförandeplan för skydd av tätortsnära natur i Skåne 2016-2020. [Här är länk till källan.](#)

¹⁹³ Naturvårdsverket, Sveriges arter och naturtyper i EU:s art och habitatdirektiv. Resultat från rapportering 2019 till EU av bevarandestatus 2013-2018. [Här är länk till källan.](#)

¹⁹⁴ SLU Artdatabanken. Tillstånd och trender för arter och deras livsmiljöer – rödlistade arter i Sverige 2020. [Här är länk till källan.](#)

¹⁹⁵ Naturvårdsverket, Pollineringsprojekt inom LONA. [Här är länk till källan.](#)

¹⁹⁶ <https://www.semiaquaticlife.se/>

¹⁹⁷ Jordbruksverkets information om Landsbygdsprogrammet. [Här är länk till källan.](#)

18.4.2 Hållbart nyttjande av ekosystemen

Kunskapen om ekosystemtjänster har successivt ökat, bland annat genom nationella och regionala uppdrag, och uppmärksammas i allt fler sammanhang. Regional samsyn och samplanering mellan samtliga aktörer som nyttjar naturens resurser i landskapet krävs om ekosystemen ska nyttjas hållbart. Ekonomisk värdering av ekosystemtjänsterna har efterlysts som jämförelse med övriga ekonomiska samhällsintressen, men bör göras med eftertanke. Målet är att bibehålla och restaurera resilienta ekosystem med stabila populationer som har god genetisk variation.

Länsstyrelsen
Skåne